

”Ihan voi tilanteeseen ko tilanteeseen joutua hyppäämään”

Lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita

Kaisa Ylikärppä

Sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, sosiaalia

Koulutusohjelma:	Sosiaalia
Opinnäytetyön tekijä:	Kaisa Ylikärppä
Opinnäytetyön nimi:	”Ihan voit tilanteeseen ko tilanteeseen joutua hyppäämään” Lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita
Sivuja (joista liitesivuja):	49 (2)
Päiväys:	19.11.2013
Opinnäytetyön ohjaajat:	Sari Halttunen ja Susanna Helavirta
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyöni aiheena on lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamat ammatilliset haasteet. Tavoitteena on selvittää, millaisia haasteita perhetyöntekijät kohtaavat työssään. Pohdin myös, millaisia ominaisuuksia ja kykyjä vaaditaan lastensuojelun perhetyöntekijältä. Opinnäytetyöni koostuu opinnäytetyöprosessin kuvauksesta, metodologisesta osuudesta, teoriaosuudesta, haastattelujen analysoinnista, johtopäätöksistä ja pohdinnasta.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys: Selvittelen teoriaosuudessa lain säädökset koskien aiheeni ja kerron yleisesti mitä lastensuojelun perhetyö on. Pohdin myös lastensuojelun perhetyöntekijältä vaadittavia ominaisuuksia ja kykyjä.</p> <p>Opinnäytetyön toteutustapa: Olen saanut aineiston haastattelemalla neljää lastensuojelun perhetyöntekijää. Käytän aineistonhankintametodina teemahaastattelua. Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen työ. Haastattelujen analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi.</p> <p>Opinnäytetyön keskeiset tulokset ja johtopäätökset: Opinnäytetyöni tulos on, että lastensuojelun perhetyössä on haasteita. Lastensuojelun perhetyöntekijältä vaaditaan monenlaisia ominaisuuksia ja kykyjä työssään. Iällä ja elämäkokemuksella on merkitystä lastensuojelun perhetyöntekijän työssä. Lastensuojelun perhetyön käsite ja perhetyöntekijän työnkuva ovat hajanaisia. Yhteistyön tekemistä eri viranomaisten kanssa tulee kehittää. Työparityöskentely on tärkeää mutta ei aina mahdollista. Työssä jaksamiseen tulee panostaa.</p>	
<p>Asiasanat: lastensuojelun perhetyö, lastensuojelun perhetyöntekijä, elämäkokemus, laajan työnkuvan luomat haasteet, työssä jaksaminen</p>	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, social services

Degree programme:	Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services
Author:	Kaisa Ylikärppä
Thesis title:	”Ihan voi tilanteeseen ko tilanteeseen joutua hyppäämään” Professional challenges faced by child protection family workers
Pages (of which appendices):	49 (2)
Date:	19.11.2013
Thesis instructors:	Sari Halttunen and Susanna Helavirta
<p>Description of the thesis: The subject of my thesis is the professional challenges faced by child protection family workers. The aim is to examine what kind of challenges the family workers face in their work. I also reflect on what kind of qualities and abilities are required of the child protection family worker. My thesis consists of the description of my thesis process, methodological part, theory part, interview analyses, conclusions, and reflection.</p> <p>Theoretical frame of reference of the thesis: In the theory part, I examine law statutes concerning my subject and explain what child protection family work is in general. I also consider the qualities and abilities required from the child protection family worker.</p> <p>Implementation method of the thesis: I have obtained my material by interviewing four child protection family workers. I use theme interview as my material obtaining method. My research method is qualitative. The analysis method of the interviews is content analysis.</p> <p>Central results and conclusions of the thesis: The result of my thesis is that there are challenges in child protection family work. In their work, various features and abilities are required of child protection family workers. Age and life experience are of significance in child protection family work. The concept of child protection family work and the job description of the family worker are incoherent. Co-operation with various authorities should be developed. Working with a partner is important but not always possible. Coping with the workload should be invested in.</p>	
Key Words: family work at child protection, family worker at child protection, life experience, challenges set by broad job description, coping at work	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIELMAN TOTEUTUS	7
2.1 Menetelmä.....	7
2.2 Haastateltavat ja haastattelujen toteutus.....	8
2.3 Tutkimuseettiset huomiot.....	10
3 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ	12
3.1 Lastensuojelun perhetyön määrittäminen lastensuojelulain kautta.....	12
3.2 Perhetyön käsite ja kohde.....	12
3.3. Perhetyön tavoite.....	14
3.4 Perhetyön menetelmät.....	15
4 PERHETYÖNTEKIJÄN KELPOISUUS JA OSAAMINEN LASTENSUOJELUSSA	18
4.1 Perhetyöntekijän osaaminen.....	18
4.2 Perhetyöntekijän vuorovaikutustaidot.....	20
4.3 Perhetyöntekijän käsitys vanhemmuudesta ja lapsuudesta	21
4.4 Perhetyöntekijän yhteistyötaidot ja reflektointikyky	23
5 AINEISTON ANALYSOINTI	25
5.1 Lastensuojelun perhetyön sisältö ja käsite	25
5.2 Perhetyöntekijän ominaisuuksia.....	26
5.3 Perhetyön tekemisen haasteita	28
5.4 Perhetyön osaamisen haasteita	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7 POHDINTA	43
8 LÄHTEET	46
9 LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena on saada selville millaisia ammatillisia haasteita lastensuojelun perhetyöntekijät kohtaavat työssään. Tarkoituksena on selvittää mistä haasteet johtuvat ja millaisia kykyjä ja ominaisuuksia vaaditaan perhetyöntekijältä. Perhetyöntekijän työn sisältö on erittäin laaja, joten työn tekeminen vaatii työntekijältä monenlaista osaamista lapsen kasvun ja kehityksen tietämisestä palvelujärjestelmän tuntemiseen. Lastensuojelun perhetyöntekijän erilaisista työtehtävistä johtuen hänen voi olettaa olevan esimerkiksi sosiaalinen, ihmisistä kiinnostunut, empaattinen, rohkea, erilaisten ihmisten kanssa toimeentuleva, hienovarainen, ihmisiä kunnioittava ja yhteistyötaiteinen.

Olen kiinnostunut tarkastelemaan lastensuojelun perhetyöntekijän kohtaamia ammatillisia haasteita työntekijän näkökulmasta. Kiinnostus aiheita kohtaan syntyi suuntaavassa työharjoittelussa, jonka suoritin lastensuojelun perhetyössä. Havaitsin itse perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita päivittäin. Innostuin selvittelemään ammatillisia haasteita laajemmalti. Aiheen valinta selkeni lopullisesti siinä vaiheessa, kun kirjoitin harjoittelun ammattianalyysiä. Ammattianalyysissä täytyi pohtia perhetyöntekijöiden kohtaamia ajankohtaisia haasteita. Tämän avulla aiheeksi muodostui lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita.

Opinnäytetyön aiheen rajaus ei ole helppoa. Olisi ollut mielenkiintoista selvittää kaikkien perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita. Tällöin aihe olisi muodostunut aivan liian isoksi, koska perhetyöntekijänä voi käytännössä työskennellä melkein kuka vaan ja missä vaan. Tästä syystä aiheita oli rajattava jotenkin ja rajasin aiheen koskemaan vain lastensuojelun perhetyöntekijöitä. Miksi päädyin juuri lastensuojelun perhetyöntekijöihin? Valitsin lastensuojelun perhetyöntekijät monesta syystä, koska lastensuojelu kuuluu osaksi opintojani. Toiseksi lastensuojelusta on olemassa paljon kirjallista tietoa ja näin sain kirjallisuuden haastatteluaineiston keskustelun välineeksi. Lisäksi aihe vain kiinnosti minua eniten.

Mielestäni on tarpeellista selvittää perhetyöntekijöiden kokemuksia työssä vaadittavasta osaamisesta, koska työn tiedetään olevan haasteellista mutta perhetyöntekijöiden omat kokemukset eivät pääse esille tarpeeksi hyvin. Minne perhetyöntekijän ääni katoaa? On

tärkeää kuulla heidän oma mielipiteensä aiheeseen liittyen. Haasteet ilmenevät perhetyöntekijän työssä monesta eri syystä. Lastensuojelussa työtehtävät ovat vuosien kuluessa vaikeutuneet koko ajan ja se näkyy työntekijöiden työssä nimenomaan haasteina. Esimerkiksi asiakasperheiden haastavat elämäntilanteet eivät helpota päivittäisen työn tekemistä.

Opinnäytetyön alussa kuvaan työni tavoitetta sekä toteutusta. Selvennän käyttämäni menetelmää sekä kerron haastateltavista ja haastattelujen toteutuksesta. Pohdin myös tärkeitä tutkimuseettisiä huomioita, joita olen huomionut prosessin aikana. Tämän jälkeen selvitän lastensuojelun perhetyön sisällön pääpiirteittäin. Selvitän lastensuojelun perhetyön käsitteen sisällön ja kerron perhetyön aloittamisesta ja keskeisistä tavoitteista ja tehtävistä. Selvitän perhetyön kohdetta ja tyypillisiä asiakasperheitä. Kerron myös perhetyössä käytettävistä olevista menetelmistä. Selvittämisen tukena teorian lisäksi on lastensuojelulaki ja sen säädökset koskien lastensuojelun perhetyötä. Opinnäytetyöni teoria pohjautuu Kirsi Kaikon liseniaattityöhön Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit 2004 ja Anniina Myllärniemen tutkimukseen Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa 2007.

Lastensuojelun perhetyöntekijän ammatillisten haasteiden esille tuomisen tukena selvitän työn kelpoisuusvaatimuksia sekä osaamiseen vaadittavia ja liitettäviä asioita. Sen jälkeen analysoin haastatteluaineistoa. Aineiston analysoinnin olen jakanut haastattelu teemojen ja -kysymysten mukaan. Olen pohtinut aineistosta ja teoriasta nousseita asioita johtopäätöksissä. Lopuksi ilmaisen pohdinnassa aiheeseen liittyviä jatkotutkimuksen aiheita sekä kerron omia ajatuksia ja valintoja vuoden kestäneen matkan varrelta.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIELMAN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tutkimustehtävänä on selvittää perhetyöntekijöiden kohtaamia ammatillisia haasteita ja ongelmia lastensuojelun perhetyössä. Olen kiinnostunut selvittämään sitä, että mistä ja miksi nämä haasteet muodostuvat ja miten ne ilmenevät. Selvittelen perhetyöntekijältä vaadittavaa koulutusta, taitoja ja ominaisuuksia. Olen kiinnostunut tästä aiheesta työntekijän näkökulmasta käsin.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä on lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamat ammatilliset haasteet lastensuojelun perhetyössä.

Selvittelen, millaisia ammatillisia haasteita on tällä hetkellä ja miten ne muodostuvat. Teoriatiedon rinnalle halusin saada ammatillista tietoa aiheesta myös. Ammatillista tietoa olen saanut selville toteuttamalla neljä lastensuojelun perhetyöntekijän haastattelua.

2.1 Menetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen työ. Valitsin laadullisen työn opinnäytetyöni menetelmäksi, koska olen kiinnostunut saamaan selville muutaman ihmisen mielipiteen aiheeseeni liittyen. Halusin keskittyä määrän sijasta laatuun. Kvalitatiivisen tutkimuksen ideana on tuoda esille tutkittavien eli haastateltavien havainnot tilanteista ja myös huomioida heidän menneisyyteen ja kehitykseen liittyviä tekijöitä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 27).

Tuomen & Sarajärven (2009, 25) mukaan laadullista tutkimusta on eritelty, luokiteltu ja tyypitelty hyvin eri tavoin. Tästä johtuen laadullisen tutkimuksen määrittäminen ei ole yksinkertaista. Metsämuurosen (2008, 14) mukaan kvalitatiivinen tutkimusotteen perusta on eksistentiaalis-fenomenologishermeneuttisessa tieteenfilosofiassa. Kvalitatiivisen tutkimusotteen keskeisiä tutkimusmetodeja ovat havainnointi, tekstianalyysi, haastattelu ja litterointi. Tässä tapauksessa kiinnostuksen kohteena ovat yksittäisten toimijoiden eli perhetyöntekijöiden mielipiteet aiheestani.

2.2 Haastateltavat ja haastattelujen toteutus

Haastattelin neljää Pohjois-Suomessa työskentelevää perhetyöntekijää teemahaastattelun avulla. Haastateltavat ovat sukupuoleltaan naisia ja heidän työkokemuksensa perhetyöstä vaihtelee muutamasta vuodesta useisiin vuosiin. Suoritin haastattelut perhetyöntekijöiden työpaikalla kesän 2013 aikana. Jokainen haastattelu kesti noin tunnin verran. Haastattelutilanteet olivat leppoisia ja keskustelua aiheesta syntyi paljon. Haastattelukysymykset ovat luettavissa liitteenä (LIITE 1). Tavoitteenani oli toteuttaa 1-4 perhetyöntekijän haastattelua, mikä on määrällisesti vähän, mutta laadullisesti riittävä määrä. Neljän haastateltavan avulla kykenin vertailemaan heidän keskinäisiä vastauksiaan analyysissä.

Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä ja sen merkittävin etu on joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysytty kysymys uudelleen, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymyksiä ja sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Joustavuutta haastatteluun luo myös se, että kysymykset voidaan esittää tutkijan valitsemassa järjestyksessä. Haastattelun tärkein tehtävä on tuottaa tietoa valitusta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71, 73.)

Valitsin menetelmäkseni haastattelun, koska olin kiinnostunut saamaan kokemuksellista ja ajan tasalla olevaa tietoa aiheestani. Haastattelu on joustava menetelmä, jossa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa. Lisäksi haastattelutilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Tarvittaessa voi syventää ilmi tulleita asioita saman tien haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34 - 35.) Koin itse haastattelun toteuttamisen helpoksi asiaksi, koska avoimessa ja keskusteleavassa tilanteessa sain keskusteltaviin asioihin hyvin vastauksia. Oli myös helppo pyytää esimerkiksi tarkennusta haastateltavan antamaan vastaukseen ja näin siirtyä jouhevasti haastattelussa eteenpäin.

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltavan valitsevat teemat johdattavat keskustelua. Haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Toisaalta Tuomen ja Sarajärven (2009, 75) mukaan kaikille haastateltaville ei välttämättä tarvitse esittää kaikkia suunniteltuja kysymyksiä, koska yhdenmukaisuuden vaateen aste vaihtelee tutkimuksis-

sa. Minulla oli kaikille haastateltaville samat teemat ja tarkentavat kysymykset, mutta painotin silti toisen haastateltavan kanssa enemmän toisia teemoja kuin jonkun toisen haastateltavan kanssa. Tämä tapahtui osittain ihan luonnostaan, sillä saimme keskustelua aikaiseksi aina vähän eri alueista. Myös perhetyöntekijöiden kokemuksellisuus vaihteli teemasta ja asiasta riippuen.

Valitsin teemahaastattelun haastattelumenetelmäksi, koska aiheeni pystyi jakamaan helposti erilaisiin teemoihin. Teemojani olivat lastensuojelun perhetyön määrittelemineen, perhetyöntekijänä lastensuojelun perhetyössä, perhetyön haasteita ja haasteita perhetyöntekijän näkökulmasta. Teemahaastattelu tuntui luonnolliselta ja loogiselta vaihtoehdolta, kun halusin haastattelutilanteista mahdollisimman luontevan ja tietenkin keskustelemaan. Lähetin kaikille haastateltaville kysymykset etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin etukäteen.

Nauhoitin jokaisen haastattelun käyttämällä nauhuria. Litteroin haastattelut heti haastatteluiden jälkeen. Yhden haastattelun litteroimiseen kului aikaa noin viisi tuntia. Nauhurin käyttäminen mahdollisti vapaan keskustelun välillemme haastattelutilanteessa, koska pystyin olemaan tilanteessa koko ajan kunnolla läsnä eikä minun tarvinnut keskittyä vastausten kirjoittamiseen. Kysyin jokaiselta haastateltavalta luvan nauhurin käytölle ja jokainen suostui siihen.

Analysoin haastatteluaineistoni sisällönanalyysin avulla. Tavoitteenani on aineistolähtöinen analyysi, jolloin tarkoituksena on rakentaa teoriaa empiirisestä aineistosta lähtien, tavallaan alhaalta ylöspäin (Eskola & Suoranta 1999, 19). Tuomen ja Sarajärven (2009, 91, 103, 106, 112) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysimenetelmän avulla on tarkoitus saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus sekä tiivistetyssä että yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia ja tarkoituksena on siis kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistetään käsitteitä ja sen avulla saadaan vastaus tutkimustehtävään.

Valitsin haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, koska haastatteluaineistot ovat opinnäytetyöni aineisto ja sisällönanalyysi tuntuu luontevalta vaihtoehdolta. Lisäksi teemahaastatteluja on mielekästä analysoida, kun aineistot ovat valmiiksi teemoittain.

2.3 Tutkimuseettiset huomiot

Tutkimuseettiset huomiot ovat tärkeä osa opinnäytetyön tekemistä. Opinnäytetyön aiheen valinta on jo eettinen kysymys. Aiheen eettisessä pohdinnassa tulisi selkeyttää se, että kuka on määritellyt ehdot tutkimusaiheen valinnalle ja miksi tutkimusta on ryhdytty tekemään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129.) Olen itse valinnut aiheen opinnäytetyölleni ja ohjaavat opettajat ovat hyväksyneet tutkimussuunnitelmani. Tutkimusluvan ja luvan perhetyöntekijöiden haastatteluille olen saanut sosiaalityön johtajalta. Olen ryhtynyt tekemään tätä työtä, koska haluan valmistua sosionomiksi ja opinnäytetyön tekeminen on yksi ehto valmistumiselle.

Ihmisoikeudet ovat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettinen perusta. Tutkittavilla ihmisillä on suoja ja siinä tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit ymmärrettävästi. Näitä riskejä voivat olla yhteiskunnallisen aseman vaarantuminen sekä mahdollisesti fyysistä ja psyykkistä terveyttä uhkaavat haitat. Tutkijan on tärkeää varmistaa, että osallistuja tietää mihin osallistuu. Tutkittavien suojaan kuuluu myös vapaaehtoisuus eli osallistujilla on aina oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää mukana oleminen milloin tahansa ja kieltää jälkikäteen itseä koskevan aineiston käyttö tutkimusaineistona. Osallistujilla on myös oikeus tietää nämä edellä mainitut oikeudet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Vaikka opinnäytetyö ei ole tutkimus, niin silti edellä mainitut eettiset seikat koskevat myös opinnäytetyön tekemistä.

Lähestyin jokaista valitsemaani lastensuojelun perhetyöntekijää sähköpostilla heti saatua tutkimusluvan aiheelleni. Kysyin heidän halukkuuttaan osallistua haastateltavakseni. Kerroin heille mistä opinnäytetyössäni on oikein kysymys ja mikä tarkoitus haastatteluilla on. Lupasin tutkimuseettisistä syistä haastateltavien esiintyvän opinnäytetyössäni anonymisti. Haastateltavat esiintyvät anonymisti eikä heitä voi tunnistaa. Olen nimennyt haastateltavat seuraavasti: Haastateltava 1, Haastateltava 2, Haastateltava 3 ja Haastateltava 4. Olen muokannut aineistostani murre sanoja vähemmäksi ja jättänyt pois tiettyjä asioita anonymiuden säilymisen turvaamiseksi.

Eettiset valinnat ovat osa haastatteluaineiston käsittelyä ja aineiston litteroimista. Selvitin haastateltaville ääninauhujen ja litteroitujen tekstien käsittelyn ja hävittämisen. Ää-

ninauhoja ei ole kuunnellut kukaan muu kuin minä ja olen luvannut hävittää ääninauhat ja litteroidut tekstit heti tämän työn valmistumisen jälkeen. Haastatteluiden litteroimisessa on tärkeää huomioida, että työn tekijä ei muuta haastateltavan sanomisia tai liitä hänen sanomisiaan väärin asiayhteyksiin.

Opinnäytetyöni aineiston keskustelun välineenä toimii kirjallisuudesta saatu teoria. Tutkimuseettiset huomiot kuuluvat myös teorian hankintaan. Teoria on toisen ihmisen kirjoittamaa, joten toisen ihmisen kirjoittama teoria ja ajatukset on selkeästi ilmoitettava asianmukaisilla lähdeviittauksilla. Plagiointi on kiellettyä. Plagiointi on esimerkiksi toisen ihmisen tekstin, ajatusten tai ideoiden luvaton kopiointia. (Jyväskylän yliopisto 2013, hakupäivä 25.10.2013.) Kirjallisuutta kohtaan on oltava kriittinen ja teoriaa ei voi ottaa mistä tahansa. Teorian on oltava luotettavan oloista ja luotettavista lähteistä. Pidän luotettavina lähteinä esimerkiksi tieteellistä kirjallisuutta ja tutkimuksia.

3 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ

3.1 Lastensuojelun perhetyön määrittäminen lastensuojelulain kautta

Perhetyön määrittelemine ei ole yksinkertaista, sillä sitä ei ole määritelty lainsäädännössä tarkasti. Lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/2007 1:2.3§) mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma ja järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto ovat myös lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä avohuollon tukitoimia, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on lapsen myönteisen kehityksen edistäminen ja tukeminen sekä vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskivyn ja -mahdollisuuksien tukeminen ja vahvistaminen. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa mahdollisuuksien mukaan. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen perhetyötä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. (Lastensuojelulaki 417/2007 7:34§ ja 36§.)

3.2 Perhetyön käsite ja kohde

Perhetyön sisältö, toimintamuodot, tavoitteet, tekijät ja organisointi vaihtelevat paikkakunnittain. Lastensuojelulain perusteluissa perhetyö määritellään esimerkiksi perheen kotona tehtäväksi perhetyöksi, joka voi sisältää perhetyöntekijän antamaa keskustelutukua ja tukea erilaisissa arjen askareissa. Perhetyön avulla voidaan esimerkiksi tukea vanhempaa hänen kasvatustehtävässään, toteuttaa vanhemmuuden arviointia ja järjestää lapselle hänen omaa hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Perhetyön tavoitteena voi olla esimerkiksi kriisitilanteen laukaiseminen, uusien ongelmien ehkäiseminen tai nykyisen tilanteen korjaaminen. Toisinaan tarvetta on lapsen ja perheen pitkäaikaiselle tukemisel-

le ja kannattelulle, jolloin lapsen kotona asuminen mahdollistetaan. Käytännössä perhetyö on useimmiten käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. (Reijonen & Sosiaaliporssi 2013, hakupäivä 31.7.2013; Rätty 2012, 279.)

Perhetyötä voidaan siis tehdä monenlaisissa toimintaympäristöissä monenlaisissa tehtävissä, joten perhetyön käsite on monisäikeinen ja -monimerkityksellinen. Perhetyön ammattilaisetkin edustavat erilaisia ammattiryhmiä ja -nimikkeitä. Perhetyön käsitteitä on paljon ja esimerkiksi olemassa on lastensuojelun perhetyötä, ennaltaehkäisevää perhetyötä, ohjaavaa perhetyötä, korjaavaa perhetyötä, avohuollollista perhetyötä, avotyötä, toiminnallista avotyötä, tehostettua perhetyötä, perhetukityötä ja perheen yhdistettyä hoitoa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27; Heino & Berg & Hurtig 2000, 10.)

Kaikon (2004, 7) mukaan viranomaisten on puututtava perheen tilanteeseen, jos jokin asia uhkaa vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä, turvallisuutta ja kehitystä. Puuttumisella tarkoitetaan yhteydenottoa perheeseen ja asioiden selvittämistä keskustellen. Avohuoltoa on kaikki se, mikä tapahtuu lasta sijaishuoltoon sijoittamatta. Huolen syntyessä voidaan avohuollon tukitoimin puuttua perheen tilanteeseen. Tällaisessa tilanteessa perhetyön roolina on tuoda väljyyttä, selkeyttä, keinoja ja näköaloja. Avohuollon toimenpiteillä pyritään selviämään niin kauan kuin se on mahdollista. Huostaanoton kriteerit ovat lastensuojelun viimesijaisena toimenpiteenä tiukat. Kuntien vähäiset määrärahat aiheuttavat lisäksi sen, että lastensuojelutyötä tehdään entistä pienemmillä resursseilla. (Kaikko 2004, 7.)

Lastensuojelun perhetyön asiakkaaksi päädytään lastensuojeluilmoituksesta poikineen asiakkuuden jälkeen. Sosiaalityöntekijät toteuttavat lastensuojelutarpeen selvityksen ja päättävät lastensuojelun asiakkuudesta ja perhetyön toteuttamisesta. Perheillä ei ole subjektiivista oikeutta lastensuojelun asiakkuuteen siten, että he voisivat itse päättää ilman viranomaisten päätöstä alkavan lastensuojelun asiakasperheeksi. Lastensuojelullisin perustein toteutettu perhetyö ei maksa perheelle mitään. Työ yksittäisen perheen kanssa voi kestää yhden käynnin verran tai monta vuotta. Intensiteetti eli perhetyöntekijän kanssa vietetty aika vaihtelee. Perhetyötä voidaan rytmittää, jolloin välillä käydään esimerkiksi tiheämmin tarpeen niin vaatiessa kuin normaalisti. Perhetyö voidaan lopettaa välillä ja tarpeen vaatiessa taas aloittaa. (Järvinen & Lankinen & Taajamo & Veistilä & Virolainen 2012, 81–82; Kaikko 2004, 19.)

Myllärniemen (2007, 12, 9, 10) mukaan perhetyö on tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista työtä. Lastensuojelun perhetyö on ensisijaisesti korjaavaa tai kuntouttavaa työtä, sillä asiakasperheillä on yleensä tarpeita erityiselle tuelle, esimerkiksi kuntoutukselle ja hoitokontakteille. Perheet tarvitsevat ennen kaikkea ohjausta ja neuvontaa, intensiivistä tukemista arjessa selviytymiseen. Perhetyössä on olettamuksena muutoksen tarve, koska lastensuojelullinen työorientaatio on vahvana taustalla. Aina tekeminen ei perustu muutokseen vaan orientaatio voi olla lisäksi kannatteleva ja ylläpitävä. Perheen tilanteen kannattelu tapahtuu silloin, kun sen avulla voidaan estää tilanteen paheneminen. Perhetyötä voidaan toteuttaa myös lastensuojeluprosessin loppuvaiheessa, jolloin perhetyön tehtävänä on tukea perhettä sijoituksen tai huostaanoton yhteydessä. (Myllärniemi 2007, 12, 9, 10.)

Perhetyön kohteena ovat lapset ja vanhemmat. Perhetyöhön vaikuttavat myös yleisemmät perhekäsitykset ja niihin liittyvät arvo- ja normikäsitykset. Yleisempiä perhekäsityksiä ovat esimerkiksi ydinperheet, uusperheet ja yksinhuoltajaperheet. Ajatus ydinperheestä on perhekäsityksemme normi ja siitä poikkeavat perhesuhteet ja –rakenteet ovat lastensuojelun ja perhetyön arkea. Asiakaskunta koostuu pääosin muista perheistä kuin ydinperheistä. Tyypillinen riskiperhe on usein yksinhuoltajan perhe ja jatkuvasti muuttuva perhe. Toisaalta ei voida ajatella ja nojautua siihen, että tietty perhemuoto on ongelmien taustalla. Riskiperhe määrittyy suhteessa ei-tyypilliseen asiakasperheeseen, joka on ideana toimivassa ja vakaassa ydinperheessä. (Myllärniemi 2007, 6.)

Perhetyön toteuttamispaikan sanelevat työntekijä, työn tavoitteet ja reunaehdot. Reunaehdot ovat esimerkiksi toimitilat tai budjetti. Toiminnallisiin menetelmiin perustuvassa perhetyössä ei istuta toimistolla, vaan toimitaan kaikkialla muualla. Perhetyön vahvuuteen kuuluu perheiden kotona työskenteleminen. Tällöin perhetyöntekijöillä on mahdollisuus havainnoida ja työskennellä arkisissa ja autenttisissa vuorovaikutustilanteissa. Perheiden kohtaaminen heidän luonnollisissa ja arkisissa elinympäristöissä on tärkeää myös siksi, että toiminnalliset työtavat ovat mahdollisia kuin mitä ne olisivat jos perhetyöntekijää tavattaisiin toimistolla. (Kaikko 2004, 17–18; Myllärniemi 2007, 32.)

3.3. Perhetyön tavoite

Lastensuojelun perhetyön toiminnan tavoitteena ja ohjenuorana on lapsen etu. Lapsen etua lähestytään perhetyössä varsin usein vanhemmuuden kautta. Keskeisin tavoite on

lapsen sijoituksen tarpeen ehkäiseminen tukemalla perheen itsenäistä selviytymistä. Perhetyön yksi keskeinen tavoite on myös vanhemmuuden ja perheen tukeminen, koska perhetyön ideologia määrittyy ajatuksesta, jossa lapsen etu turvataan lähtökohtaisesti lapsen läheissuhteiden jatkuvuudessa. Lastensuojelussa varsin keskeistä on se, että vanhemmuus määritellään suhteena lapseen ja se palautuu aina lapsen tarpeisiin ja hyvinvointiin. Tästä johtuen ”perhetyön suhde lapsen edun periaatteeseen ilmenee perheen ja vanhemmuuden kautta.” (Myllärniemi 2007, 10.)

Myllärniemen (2007, 10) mukaan tavoitteellisuus on osa perhetyötä ja perhetyöntekijä seuraa tavoitteiden toteutumista yhdessä asiakasperheen ja sosiaalityöntekijän kanssa. Perhetyöllä on aina lastensuojelun tuen ja kontrollin kaksoisrooli, johtuen kytköksestä lastensuojeluun. Perhetyön asiakkuus eroaa lastensuojelun sosiaalityön asiakkuudesta siten, että perhetyö edellyttää perheen suostumusta ja jonkinlaista yhteistyöhalua. Asia ei ole näin yksiselitteinen, sillä perhettä voidaan lastensuojelullisin perustein motivoida ja velvoittaa ottamaan vastaan perhetyötä. Perhetyötä ei voida kuitenkaan aloittaa vastoin perheen tahtoa. (Myllärniemi 2007, 10.)

”Perhetyö on taiteilua vapaaehtoisuuden ja pakottamisen välillä, tuen ja kontrollin välillä. Joskus on kysymys vapaaehtoisuuteen pakottamisesta, motivoimisesta, motivaation herättelystä ja ylläpidosta” (Heino 2008, 50.)

Perhetyöllä pyritään vaikuttamaan perheiden monenlaisiin arjen hallinnan ja vuorovaikutukseen liittyviin vaikeuksiin. Toiminnan kohteena on yleensä lapsen ja vanhemman suhde, perhedynamiikka eli miten perhe toimii arjessa, millaisia rooleja on perheessä, miten arki sujuu ja miten arjessa jaksetaan. Toteutustapoja on esimerkiksi havainnointi, neuvonta- ja ohjaus, terapeutin keskustelu, erilaiset menetelmät ja konkreettinen apu arjen askareissa. Puuttumisten ja ongelmien ratkaisujen lisäksi perhetyön tavoitteena on myös voimavarojen löytäminen. Henkisten ja aineellisten resurssien lisäksi voimavaroja ovat myös keinot toimia arjessa aikuisena ja lasten huoltajana. (Myllärniemi 2007, 12, 7; Kaikko 2004, 45.)

3.4 Perhetyön menetelmät

Perhetyöntekijöillä on käytössään erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin erilaisia orientaatioita, työotteita ja menetelmiä. Työmenetelmiä on tiettyyn tarkoitukseen kehitetyt työtavat

ja -välineet, esimerkiksi nallekortit. Menetelmän määrittely sisältää oletuksen työtavan tai -välineen siirrettävyydestä ja sen systemaattisesta käytöstä. Työmenetelmiin ja menetelmällisyyteen suhtautuminen on kaksijakoista; toisaalta menetelmiä kaivataan avuksi vaikeisiin tilanteisiin ja toisaalta korostetaan ihmisten kohtaamisessa, tilannekohtaisesti ja vuorovaikutuksessa rakentuvaa asiantuntijuutta. Perhetyössä käytettäviä menetelmiä on esimerkiksi toiminnallisia menetelmiä, sosiaalista kuntoutusta, perheleirejä, ryhmätoimintoja; vertaistukea, vanhempien kanssa käytettäviä menetelmiä; Käsikynkästä sukupuihin ja lasten kanssa työskentelyssä vahvuuskorteista satukirjoihin. (Myllärniemi 2007, 35.)

Myllärniemen (2007, 26) mukaan perhetyön edellytyksenä ja keskeisenä arvona on usko muutoksen mahdollisuuteen, ihmisen kykyyn muuttua ja yksilöiden persoonassa oleviin vahvuuksiin ja selviytymiskykyyn. Ongelmalähtöisyys ei johda pitkälle, joten sen vastakohtana on voimavarakeskeinen perhekehys. Perheestä ja erityisesti vanhemman voimavaroista tai läheisverkostoista löydettävät ratkaisut voivat liittyä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, vanhemman yhteistyöhalukkuuteen ja -kyvykkyyteen tai aktiiviseen isovanhempaan. (Myllärniemi 2007, 26.)

Kaikissa asiakastilanteissa asiakassuhteen ongelmana ei ole asiakkaan motivaation puute, vaan puute kyvykkyydestä. Asiakkaalla ei välttämättä ole keskustelu- ja itseanalysointitaitoja tai voimavaroja käsitellä asioita keskusteluiden kautta. Näissä tilanteissa tarvitaan perhetyön toista työtapaa; toiminnallisuutta. Toiminnallisten työtapojen tavoitteena on asiakkaan psykososiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen. Psykososiaalisella toimintakyvyllä tarkoitetaan kykyä selviytyä tavanomaisissa yhteisöelämään liittyvissä tilanteissa. Siihen liittyy kyky selviytyä arjen askareista, kyky olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa ja solmia sosiaalisia suhteita sekä kyky ratkaista normaalin arjen ongelmatilanteita ja kyky toimia omassa niin elin kuin myös toimintaympäristössä. (Myllärniemi 2007, 31; Kettunen & Kähäri – Wiik & Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 47.)

Toiminnallisen perhetyön työtavan tärkeys perustuu siihen, että lastensuojeluperheissä vuorovaikutusmallit ja selviytymisstrategiat ovat usein sellaisia, joissa puheella ei ole suuren suurta merkitystä tai sen merkitys on häilyvä. Kun taas teot ja toimiminen voivat olla paljonkin vahvemmallalla sijalla. Perhetyöllä ei tällöin ole keskusteluissa vaikuttavuutta vaan auttaminen tapahtuu toiminnan avulla. Perhetyön käytännöt ja työtavat si-

sältävät yhdistelmän toiminnallisuutta ja terapeutis-keskustelullista työotetta. Varsinaista perheterapiaa tekee kuitenkin vain siihen koulutuksen saanut henkilö, vaikka perhetyöntekijän rakentama luottamuksellinen suhde lapseen voi olla terapeutista. Keskusteleminen, yhdessä toimiminen ja asioista lapselle ymmärrettävästi selittäminen rakentavat lapsen maailmaa. (Myllärniemi 2007, 31-32.)

Kirjaamisella ja dokumentoinnilla on merkittävä rooli perhetyössä. Kirjaaminen on suunnitelmallisen työn ja tietoisien lastensuojelutehtävän toteuttamisen ja arvioinnin edesauttamisen väline. Kirjaamisen avulla perhetyön seuraaminen ja arvioiminen helpottuu ja sen avulla työntekijä kykenee organisoimaan ja selkeyttämään työtään. Kirjaaminen vahvistaa myös kaikkien osapuolien oikeusturvaa. Kirjaamisessa keskeistä on ilmaista välitön havainnointi lapsen ja perheen arjesta. Havainnot ja tulkinnat on kuitenkin erotettava toisistaan. Havainnot ovat konkreettisesti tapahtuvia, kuultuja ja nähtyjä asioita ja tulkinnat ovat tapahtumien pohjalta muodostettuja päätelmiä ja johtopäätöksiä. Keskeistä on siis kirjata lastensuojelun viranomaistehtävän kannalta oleva oleellinen tieto. Relevantti tieto on määriteltävä tapauskohtaisesti ja perhetyön tavoitteisiin peilaten. Olennaista on pohtia, miten perhetyön vaikutukset näkyvät lapsen arjessa. (Myllärniemi 2007, 34–35, 88.)

Myllärniemen (2007, 35) mukaan perhetyön kirjausten tulee palvella sosiaalityötä ja tuottaa faktatietoa tosiasiatapahtumista, sanomisista ja työskentelystä. Kaiken kaikkiaan kirjaamisen tärkeä tehtävä on palvella perhetyön prosessia ja edesauttaa lastensuojelun tavoitteiden arvioimista. Kirjausten täytyy palvella organisaatiota sen perustehtävän eli lastensuojelutehtävän toteuttamisessa. Tietenkin kirjausten tulisi palvella myös asiakasta. Asiakkaan on saatava niistä tarpeellinen tieto. Lisäksi kirjausten tavoitteena voi olla lisätä asiakkaan ymmärrystä perhetyöstä ja sen tavoitteista heidän kohdallaan. (Myllärniemi 2007, 35.)

4 PERHETYÖNTEKIJÄN KELPOISUUS JA OSAAMINEN LASTENSUOJELUSSA

Lastensuojelun perhetyöntekijän pätevyysvaatimukset eivät ole yksiselitteisiä. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista sisältää sosiaalihuollossa työskentelevien henkilöstön kelpoisuusvaatimukset. Laissa ei mainita lastensuojelun perhetyöntekijöiden kelpoisuusvaatimuksia. Perhetyöntekijä voidaan mieltää sosiaaliohjaajaksi, jonka tehtäviin vaaditaan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 6§). Kunnat voivat siis määritellä lastensuojelun perhetyöntekijän kelpoisuusvaatimukset itse. Haastateltavien kunnassa perhetyöntekijän kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto.

4.1 Perhetyöntekijän osaaminen

Perhetyöntekijän työnkuva on laaja, kuten se on jo aikaisemmin tullut ilmi. Kaikon (2004, 11, 81) mukaan perhetyö on ammatillista toimintaa, joten siinä tarvitaan koulutuksen ja työkokemuksen perusteella syntynyttä asiantuntijuutta. Perhetyössä yhdistyvät siis teoria ja käytäntö. Perhetyöntekijöiden ammattikunta on nuorta ja hiljaista tietoa kertyy työkokemuksen karttuessa koko ajan lisää. Reijosen (2005, 14) mukaan perhetyö on ”ovela ammatti”, jossa ehdottoman tärkeän tiedon ja osaamisen määrittäminen on vaikeaa. Mikään tieto tai osaaminen ei ole kuitenkaan turhaa.

Perhetyöntekijä kohtaa monenlaisia vaatimuksia työssään. Tästä syystä pelkkä ammatillinen tutkinto ei riitä, vaan perhetyöntekijät tarvitsevat jatkuvaa itsensä kehittämistä ja kouluttamista, jotta he kykenevät vastaamaan erilaisiin tarpeisiin. Ammatin lisäksi merkityksellisiä ovat esimerkiksi perheteemaan ja perheiden erityisvaikeuksiin, kuten huumet- tai mielenterveysasioihin, liittyvät täydennyskoulutukset. Ammatin ja täydennyskoulutusten lisäksi olennaista on asiantuntemus, joka on hankittu työ- ja elämäkokemuksen kautta. Perhetyöntekijälle ei ole olemassa ikäsuosituksia tai -rajaa, mutta elämäkokemuksesta ja laajemmasta näkemyksestä elämästä on hyötyä. Perhetyön osaaminen lisääntyy koulutuksen, elämäkokemuksen, perhetyötapoihin ja -muotoihin tutustumisen ja kokemuksista keskustelemisen kautta. (Uusimäki 2005, 77.)

Uusimäen (2005, 84) mukaan perhetyöntekijältä on löydyttävä luottamusta omaan ammattitaitoon ja toimintakykyyn hyvinkin erilaisissa perhetilanteissa. Työntekijän on osattava reagoida ja toimittava oikein huomatessaan perheen tilanteessa jotain poikkeavaa esimerkiksi käyttäytymisessä. Perhetyöntekijän on oltava monitaituri, joka kykenee katsomaan asioita monesta eri näkökulmasta.

Perhetyön asiantuntijuus on arkeen liittyvää ymmärrystä asioiden perusolemuksesta, niiden suhteista ja mahdollisuuksista. Se sisältää asiakkaiden fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen elinpiirin. Työn kohde on sosiaalinen eli ihminen suhteissaan. Työntekijällä on käytettävänä kaikki näkyvä ja näkymätön tieto ja kokemus, jota on saatavilla. Asiakkaan ja työntekijän tieto ja kokemus kietoutuvat toisiinsa ja muuttuvat jaetuksi asiantuntijuudeksi. Asiantuntijuus on myös jaettua perheen, perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän välillä. Sen avulla voidaan rakentaa kuvaa itsestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Ammatillisen pohdinnan ja professionaalisen asiantuntijuuden kehittämisen väylänä toimivat perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän viikoittaiset tapaamiset. Asiakassuunnitelma- ja muissa palavereissa perheen kanssa arjen asiantuntijuus ja professionaalinen asiantuntijuus käy vuoropuhelua. (Kaikko 2004, 56.)

Tilannekohtainen asiantuntijuus rakentuu vuorovaikutuksessa. Perhetyössä oleva työparityöskentely vahvistaa vuorovaikutuksessa muodostuvaa työotetta. Parityöllä on lisäksi vuorovaikutustyötä ohjaava, tukeva ja rakenteistava vaikutus, sillä se luo maaperän, jossa voi purkaa intensiivistä asiakassuhdetta ja auttaa säätelemään asiakassuhteen ammatillisuutta läheisyys - etäisyys akselilla. (Myllärniemi 2007, 30.) Parityöskentely on kuntakohtaista, sillä sitä ei ole erikseen säädelty laissa. Haastateltavieni mukaan parityöskentelyä tapahtuu perhekohtaisesti. Parityöskentely tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kotikäynnille mennään kahden perhetyöntekijän voimin.

Ilman tavoitteita ei ole olemassa ammatillista työtä. Tavoite määrittää työn suuntaa ja selkeyttää. Työn etenemistä voidaan seurata, jos tavoitteita asetetaan pieniin osatavoitteisiin. Näiden lisäksi on olemassa piilotavoitteita, joita ei lausuta ääneen mutta ne kytetään päättelemään asianosaisten toiminnasta. Perhetyöntekijällä voi olla erilaisia tavoitteisiin nojautuvia toimintalinjoja. Hänellä voi olla aktiivinen rooli, joka ilmenee puolesta tekemisenä; hän siivoaa, varaa aikoja muille viranomaisille, hoitaa etuuksia. Tutkijan ja mahdollistajan roolin avulla perhetyöntekijä on mukana esimerkiksi lapsen koulupalavereissa tai sitten tehtävänä on harjoitella ja muistutella perheenjäseniä, mistä asioista

erilaisissa neuvotteluissa olisi hyvä puhua. On myös passiivista perheen tilanteen seuraamista ja taantumisen ehkäisemistä. Passiivinen seuraaminen johtaa puuttumiseen, jos perheen toiminnassa tapahtuu sellaisia asioita, joihin viranomaisena on puututtava. (Kaikko 2004, 14 – 15.)

4.2 Perhetyöntekijän vuorovaikutustaidot

Jokainen perhetyöntekijä toimii työssään omalla persoonallaan. Perhetyöntekijän osaaminen muodostuu lisäksi monenlaisista valmiuksista, kyvyistä, taidoista, tiedoista ja osaamisista. Keskiössä ovat niin perhetyöntekijän vuorovaikutustaidot kuin myös kyvykyys luoda turvallinen ja luottamuksellinen yhteistyösuhde. Perhetyön tekeminen vaatii työntekijältä luontevaa ihmisten kohtaamista ja myötäelämistä, kun ollaan tekemisissä herkkien ja vaikeiden asioiden parissa. Perhetyöntekijän omatoimisuus ja perheiden tarpeiden huomioon ottaminen ovat myös tärkeitä asioita. Perhetyöntekijän luonne ja persoonallisuus voi olla perhetyön onnistumisen näkökulmasta jopa tärkeämpää kuin koulutus ja sen kautta hankittu osaaminen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 283; Uusimäki 2005, 78.)

Perhetyöntekijän roolina on myös toimia mallina perheissä. Tästä syystä motivoituneisuus omaan työhön on erittäin tärkeässä osassa. Perhetyöntekijän on oltava luottamuksellinen, sillä tärkeintä on rakentaa luottamuksellinen suhde asiakasperheisiin. Luottamus ei synny hetkessä, vaan sen muodostuminen vaatii aikaa. Luottamuksen syntymisen jälkeen perhetyöntekijän on osoitettava perheille muutoksen mahdollisuus, jonka perhe itse saa toteuttaa mutta perhetyöntekijä tukee ja auttaa heitä siinä. Työntekijällä on oltava myös luottamusta perheen omien voimavarojen vahvistumiseen. Positiivisen palautteen antaminen on oleellista ja pikku hiljaa syntyneen luottamuksen myötä yhteistyö onnistuu ja sen avulla on mahdollisuus voimavarakeskeiseen työskentelyyn. Yhteistyö on vanhempien kanssa tärkeää, koska sen avulla voidaan keskustella perheen yksityisistä asioista. Luottamuksen lisäksi perhetyöntekijällä on oltava rohkeutta mennä ja tarttua erilaisiin työtehtäviin ja -tilanteisiin. Esimerkiksi jotkut asiakkaat tarvitsevat perhetyöntekijän tuekseen mm käydessään virastoissa, sairaalassa ja kaupassa. Jaetut kokemukset voivatkin yhdistää ihmisiä ja rakentaa luottamussuhdetta entisestään. Perhetyöntekijän läsnäololla on merkitystä, vaikka perhetyöntekijän rooli ei aina ole näkyvä (Uusimäki 2005, 79, 82; Myllärniemi 2007, 37; Kaikko 2004, 63.)

Perhetyöntekijän odotetaan olevan empaattinen ja toisista välittävä ihminen, koska välittäminen on tärkeä osa perhetyötä. Perhetyössä on välittäminen ja kohtaaminen aina läsnä jollakin tavalla. Perhetyöntekijä voi olla tukena ja rohkaisijana, kun asiakas kohtaa omaa itseään, läheisiään tai arkeaan. Perhetyön työtä, tavoitteita ja kuntoutumista tarkastellaan yhdessä asiakkaan kanssa. (Kaikko 2004, 24.)

Perhetyön orientaatiossa koko perheen tukeminen, rinnalla kulkeminen ja vanhempien kanssa vuorovaikutukseen pyrkiminen ovat keskiössä. Kumppanuus, terapeutiset lähestymistavat, toiminnallisuus ja menetelmällisyys viitoittavat työn tekemistä. Asiakkaiden arjen kohtaaminen ja asiakaslähtöinen vuorovaikutus ovat tärkeitä perhetyöntekijän osaamisalueita. Perhetyön toteuttamisen tärkein keino on vuorovaikutus asiakkaan kanssa. Työntekijän rooli ja vuorovaikutustaidot ovat perhetyöntekijän pätevyyden keskeisiä elementtejä. Perhetyössä huomioidaan ilmiöitä ja seikkoja, jotka ilmenevät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Keskiössä ovat esimerkiksi perheenjäsenten suhteet, äitilapsisuhde ja keskinäinen vuorovaikutus. Luottamuksellisuus perhetyöntekijän ja perheenjäsenten välillä on erittäin tärkeää työn onnistumisen kannalta. ”Perhetyön kohde on niin ikään suhde; vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhde” (Myllärniemi 2007, 23, 30.)

4.3 Perhetyöntekijän käsitys vanhemmuudesta ja lapsuudesta

Lapsikeskeisyys on myös osa perhetyötä ja lapsen tapaamista ja kohtaamista pidetään tärkeänä. Vanhemmuustyöskentely on lapsilähtöistä, koska vanhemmuuteen liittyviä asioita selvitetään suhteessa lapseen ja lapsen tarpeisiin. Perhetyön käytännöiden tulkitatavan mukaan keskeistä on ymmärtää perheenjäsenten ongelmien syy-yhteyksiä. Perheen ongelmia arvioidaan lapsinäkökulmasta eli siitä millainen merkitys niillä on lapsen kehitykselle ja tulevaisuudelle. Vanhemmuuden työstämisessä keskeinen ulottuvuus on lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutuksessa keskeisiä elementtejä ovat esimerkiksi vanhemman kyky vastata lapsen tarpeisiin, kyky olla emotionaalisesti läsnä sekä kyky säädellä ja ottaa vastaan lapsen tunteita. On tärkeää erottaa vanhemmuuden työstäminen työskentelystä vanhemman kanssa. Vanhemman kanssa työskennellessä puhutaan aikuisten asioista, kuten raha-asioista, terveydestä, vapaaajasta ja töistä. On huomioitava, että perheen kanssa työskenneltäessä perhetyöntekijä voi kohdata myös perheen läheisiä, kuten isovanhempia, vanhempien sisarusia, sukulaisia ja muista ystäviä. Yhteistyön tekeminen näiden kanssa vaihtelee perheen tilantees-

ta riippuen. Perhetyöntekijät ovat lähinnä tekemisissä niiden läheisten kanssa, jotka saavat hänen kotikäyntiensä aikana olemaan paikalla. (Myllärniemi 2007, 24–25, 27; Kaikko 2004, 54.)

Myllärniemen (2007, 41, 28) mukaan lapsen hyvinvoinnin arvioiminen vaatii perhetyöntekijöiltä erityistä tietoa lapsen kehityksestä ja tarpeista eri ikäkausina. Perhetyöntekijän on hyvä tutustua arvioinnin tueksi erilaisiin niin lapsen kehitystä vaarantaviin riskitekijöihin kuin myös lapsen kehitystä suojaaviin tekijöihin. Näiden asioiden ulko-kohtainen osaaminen tai mekaaninen hyödyntäminen eivät vielä riitä, vaan tärkeintä on tunnistaa jokaisen lapsen ja perheen yksilölliset riskitekijät, vahvuudet ja suojaavat tekijät. Perheen sisäiset tekijät ja niissä havaittavat riskitekijät vaikuttavat lapsen kehitykseen herkimmin. Perhetyöntekijöillä on usein enemmän aikaa ja mahdollisuuksia tutustua lapseen ja tavata lasta hänen luonnollisissa ympäristöissään kuin sosiaalityöntekijöillä. Perhetyössä lapsi täytyy kohdata erityisine tarpeineen ja kehitysvaiheineen, joten perhetyöntekijät turvautuvat erilaisiin vuorovaikutusta tukeviin työvälineisiin, kuten tunnekortteihin ja kirjoihin. Perhetyöntekijöillä on hyvä mahdollisuus kuunnella lapsen haluamia asioita ja perehtyä lapsen arkeen ja elämänpiiriin. Lapselta saatu tieto on tärkeää ja arvokasta, koska se vaikuttaa vanhempiin ja toimii pohjana vanhemmuuden työstämisessä ja vanhemman kanssa työskentelyssä.

Myllärniemen (2007, 34) mukaan arvioiminen on osa perhetyöntekijän työnkuvaa. Vanhemmuuden arviointi, vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen havainnointi ja lapsen kehityksellisten uhkien arvioiminen ovat keskeisiä siitä näkökulmasta, miten ne ilmenevät perheen arjessa. Perhetyön vahvuus on mahdollisuus havainnoida perhettä ja olla mukana arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Havainnointi tulee erottaa tulkinnoista ja arvioinnista. Työntekijän on havaittava ja nimettävä huolta aiheuttavat vuorovaikutusmallit ja tapahtumat. Huoli on kohdennettava perheen arkielämään ja välitettävä se asiakkaille. Huolen täsmentämisen, välittämisen ja nimeämisen jälkeen on mahdollisuus tehdä sen eteen jotain. Huolen kirjaaminen on oleellista, jotta tuen tarpeelle saadaan perustelut.

4.4 Perhetyöntekijän yhteistyötaidot ja reflektointikyky

Reflektointikyky on yksi välttämättömmistä taidoista perhetyössä. Reflektio voi olla joko passiivista tai aktiivista heijastamista ja peilaamista. Se voi olla syvällistä oppimista ja kasvua tai metakognitiivista taitoa. Reflektio menetelmänä on näkökulmien laajentamista, voimaannuttamista, jakamista, palautteenantoa ja toisen tarinan todistajana olemista. Metakognitiivinen reflektio on omien käsitteiden, päättelytapojen, havaintojen, ajattelun, toiminnan, tunteiden, arvojen, uskomusten, kulttuurin ja kontekstin tai toimintaympäristön vaikutusten tietoiseksi tekemistä ajattelemalla tai puhumalla, dialogissa toisten ihmisen kanssa. Reflektio mahdollistaa uuden tiedon ja ymmärryksen luomisen. Työntekijän tavoitteena on reflektion avulla tavoittaa tunnetta siitä, että hän on kohtaamassa jotain sellaista, jolle hän ei löydä sanoja. Hiljainen tieto tulee reflektion avulla näkyväksi. (Rönkkö & Rytönen 2010, 284–285.)

Perhetyössä työskenteleminen asettaa erityisiä haasteita ammattilaiselle. Niin työntekijät kuin perheetkin tuovat työskentelyyn oman ihmisyytensä kirjon, oman taustansa sekä kulttuurinsa vaikutukset. Perhetyössä pyritään auttamaan toisia ihmisiä, joten perhetyöntekijän on tärkeää olla tietoinen omasta haavoittuvuudestaan, herkkyydestään, keskeneräisyydestään ja myös pahuudestaan. Jotta perhetyöntekijä oikeasti kuulee ja ymmärtää perheiden monitasoista tarinaa ja elämäntilanteita, hänen täytyy kuulla ja ymmärtää hänessä itsessä herääviä ja tapahtuvia asioita toimiessaan perheiden parissa. On huomioitava myös, että perheiden tilanteet, kehitysvaiheet, ongelmat ja muut haasteet voivat herättää työntekijässä muistumia, samaistuksia ja tunteita esimerkiksi hänen omasta elämästään ja ammatillisista kokemuksistaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 293.)

Perhetyöntekijän omat kokemukset perheenjäsenenä olemisesta, perheen vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, normeista ja rooleista elävät hänen tunteissaan ja mielessään ja vaikuttavat hänen jokaisessa kohtaamisessa erilaisten perheiden kanssa. Tästä syystä perhetyöntekijän on oleellista tutkia omaa historiaansa ja omia kokemuksiaan ja käsityksiään lapsuudestaan, nuoruudestaan, aikuistumisestaan ja aikuisuudestaan. On tärkeää, että työntekijä tiedostaa omien elämäkokemusten vaikutuksen omassa työssä. Itsetuntemuksen ja itseymmärryksen avulla työntekijä kykenee hahmottamaan, miksi tietynlaisten perheiden kanssa on helpompi työskennellä kuin toisenlaisten perheiden kanssa. Kaikki perhetyöntekijän elämäkokemukset voivat olla myös voimavaroja per-

hetyössä. Työntekijän täytyy vain tiedostaa niiden merkityksen ja vaikutuksen itseensä. Oleellista on olla tietoinen omien reaktioiden ja tunteiden kasvumaastosta. Ihmissuhdetyössä työskentelevän tai ammattiauttajana toimivan on tärkeää myös miettiä syitä sille, että miksi hän on päätenyt ihmssuhdetyöhön ja miksi hän haluaa työskennellä perhetyössä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 294.)

Perhetyöntekijältä vaaditaan yhteistyötaitoja eli hänen on osattava toimia yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Perhetyöntekijä toimii tarvittaessa linkkinä perheen ja muiden viranomaisten välillä. Työnkuvaan kuuluu myös toimia erilaisten sääntöjen ja ohjeiden keskellä. Oma ammatti-identiteetti ja työvisio tulisi säilyttää niin, että yhteiskuntamme heikoimmilla jäsenillä olisi mahdollisuus saada oma ääni kuuluville. Kuitenkin lastensuojelun perhetyö on aina interventio perheen yksityisyyteen, joten on tärkeää pitää mielessä, että silloin puututaan asiakkaan elämässä vain niihin asioihin, mitkä ovat oleellisia perhetyön tavoitteiden ja lapsen hyvinvoinnin kannalta. Työntekijän henkilökohtaiset mielipiteet, mieltymykset, näkemykset ja arvotkin on painettava unholaan ammatillisessa suhteessa. (Uusimäki 2005, 80; Kaikko 2004, 8; Myllärniemi 2007, 31.)

Perhetyöntekijänä työskenteleminen on haasteellista, joten on tärkeää olla tietoinen käytävistä olevista voimavaroista. Erilaiset työryhmät, työnohjaus ja tiimin tuki ovat tärkeitä voimavaroja perhetyöntekijällä. Tiimillä tarkoitetaan esimerkiksi perhetyöntekijöiden välistä tiimiä tai perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden välistä yhteistä tiimiä. Perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän keskinäinen rooli ei aina ole yksinkertainen, mutta perhetyöntekijä on kuitenkin ensisijaisesti perheen tukena ja vasta tämän jälkeen sosiaalityöntekijän työparina. (Kaikko 2004, 59, 82.)

5 AINEISTON ANALYSOINTI

Haastattelin lastensuojelun perhetyöntekijöitä saadakseni selville heidän kohtaamiaan ammatillisia haasteita. Analysoin haastatteluaineiston sisällönanalyysin avulla. Olen jakanut aineiston haastattelujen teemojen mukaisesti. Ensimmäisenä teemana on lastensuojelun perhetyö, jossa keskustelimme lastensuojelun perhetyön käsitteestä ja tyypillisestä asiakasperheestä. Muut teemat ovat perhetyöntekijänä lastensuojelun perhetyössä, perhetyön haasteet ja haasteet perhetyöntekijän näkökulmasta.

5.1 Lastensuojelun perhetyön sisältö ja käsite

Lastensuojelun perhetyön käsitteen määrittelemisen ei ole helppoa ja tämä ilmenikin haastatteluissa. Lastensuojelun perhetyöstä kertominen herätti ihmetystä ja huokauksia, koska haastateltavat kokivat sen selittämisen olevan hankalaa jo työn kuvan laajuudesta johtuen. Vain yksi haastateltavista vastasi kysymykseen täsmällisesti ja virallisia termejä käyttäen. Haastateltavat mielsivät työn olevan pitkälti perheiden ohjaamista, opastusta, neuvomista, kontrolloimista, palveluihin ohjaamista ja yhteistyön tekemistä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yksi haastateltavista huomautti, että perhetyö on mennyt entistä enemmän korjaavaksi työksi perheiden tukemisen ohessa.

”Hullun laaja kysymys. Lastensuojelun perhetyö on avohuollon tukitoimi, jota tarjotaan perheille, jotka syystä tai toisesta on lastensuojelun asiakkuudessa..”

(Haastateltava 1)

”No, en mä tiää onko siinä oikeen missään semmosta virallista määritelmää sille mitä se on..” (Haastateltava 2)

”Mitä tämä nyt on? No ainakinhan tämä on niinku lastensuojelun puolelta kyllähän se on perheitä tukevaa .. mutta kyllähän se on menny niinkö korjaavaksi työk-si.” (Haastateltava 4)

Perhetyöntekijät olivat yksimielisiä siitä, että lastensuojelun perhetyössä ei ole tyypillistä asiakasperhettä. Asiakasperheitä yhdistää usein joko yksinhuoltajuus, mielenterveys-

ongelmat, uupuminen, masennus, lasten kasvatukseen liittyvät ongelmat, talousongelmat tai päihdeongelmat. Asiakkuuden syitä on useita eikä johtopäätöstä siitä, että kaikki yksinhuoltajat tai talousongelmaiset olisivat perhetyön asiakkaina voi tehdä. Perhetyöntekijät korostivat, että asiakkuuden syy on aina perhekohtainen.

5.2 Perhetyöntekijän ominaisuuksia

Lastensuojelun perhetyöntekijöiden pätevyysvaatimuksena on usein sosionomin (amk) tutkinto, kuten myös haastateltavien kunnissa. Perhetyöntekijät korostivat, että perhetyöntekijäksi ei voi tulla kuka vaan. Heidän mukaansa työntekijällä on oltava ammatin ohella jonkinlainen tieto- ja kokemuspohja erilaisista tuista, palveluohjauksesta ja palveluverkostosta. Myös lasten ja nuorten kanssa työskentelystä vaaditaan jonkinlaista kokemusta.

Lastensuojelun perhetyöntekijältä vaaditaan tiettyjä ominaisuuksia, jotta perhetyön tekeminen onnistuu hyvin. Haastateltavien mielteet perhetyöntekijän hyvistä ominaisuuksista olivat pitkälti samankaltaisia. He korostivat, että perhetyöntekijän tulisi olla mm sosiaalinen, rohkea, empaattinen, rauhallinen, hienovarainen, ihmisiä arvostava, sopeutuvainen ja perheiden tukemisesta kiinnostunut. Myös perhetyöntekijän persoonalla on merkitystä. Perhetyöntekijällä on hyvä olla itsevarma olo omasta ammattitaidosta ja työstä. Omista heikkouksista on oltava tietoinen ja niitä on kehitettävä.

”Perhetyöntekijän on rohjettava myöntää, että ei ole itse aina joka paikkaan sopeva, että joku toinen työntekijä voi olla sinne parempi. Omat kyvyt ja puutteet on tiedostettava eikä saa pitää itseään ihme otuksena vaikka välillä pitää olla semmonen...” (Haastateltava 2)

Perhetyöntekijällä voi olla huonojakin ominaisuuksia ja mielteet huonoista ominaisuuksista erosivat toisistaan. Yksi haastateltavista ilmaisi, että *”perhetyöntekijä ei voi aatella mitenkään poliittisesti tai uskonnollisesti tai siis ei voi olla niin lujasti suuntautunu että kaikkia muuta pittää vääränä ko se hänen oma ajatusmaailma.” (Haastateltava 4)* Ajatus on eettiseltä kannalta erittäin tärkeä. Varmasti jokaisen perhetyöntekijän työssä näkyy hänen oma ajatusmaailmansa tavalla tai toisella. Ei kai kukaan ihminen voi täysin erottaa työminää ja siviiliminää toisistaan. Poliittisesti tai uskonnollisesti suuntautuneen työntekijän on oltava erityisen tarkka siitä, että miten ja mitä asioita ilmaisee perheissä.

Työntekijän on pidettävä mielessä se syy minkä vuoksi hän käy kussakin perheessä. Perhetyöntekijän omat mieltymykset saavat näkyä kyllä työssä mutta kotikäynnit eivät ole sitä varten, että työntekijä valistaa perheitä uskonnollisesti tai poliittisesti.

Perhetyöntekijä ei saa yhden haastateltavan mukaan olla hirveän ehdoton ja ennakkosenteilla varustettu. Perheiden kanssa työskenneltäessä on osattava antaa periksi omista ehdoistaan ja löydettävä kompromisseja. Perhetyöntekijän ei ole haastateltavien mukaan myöskään hyvä olla liian häveliäs tai arka ottaman puheeksi tiettyjä asioita. Perhetyöntekijän on oltava rohkea ja valmis puhumaan asiasta kuin asiasta.

”Pittää olla sillain kuitenkin rohkee, että uskaltaa sannoo - - joutuu puuttumaan ihmisen aika lailla jopa intiimiinkin elämään.” (Haastateltava 2)

Perhetyöntekijänä ei voi olla oman edun tavoittelija. On oltava kiinnostunut asiakasperheistä ja heidän elämästään ja haasteistaan. Perhetyöntekijä ei voi olla liian vahva ihminen joka arvostelea muita ihmisiä ja heidän tekemisiään. Ihmisiä täytyy arvostaa ja ymmärtää. Kaikkea ei tarvitse kuitenkaan hyväksyä.

”Omat arvot pittää olla silleen kohalla, että sä arvostat ihmistä hänen teoista huolimatta ja, että sä kykenet astumaan sinne sen ihmisen kanssa samalle tasolle ja puhumaan samoista asioista niin semmosia piirteitä pittää olla mitä ei kuitenkaan vaan kaikilla ole.” (Haastateltava 1)

Perhetyöntekijän iällä ja elämäkokemuksella on merkitystä. Ikäsuositusta ei ole olemassa, joten iän merkitys jakoi perhetyöntekijöiden näkemyksiä. Vain yksi haastateltavista ajatteli, että ihminen on hyvä perhetyöntekijäksi noin 30-vuotiaana, mikäli tällä on myös työkokemusta. Hänen mukaansa ihmisen on hyvä saada ensin tarpeeksi elämäkokemusta ja kokea monenlaista, koska perhetyössä vastaan tulevia asioita ei voi kauhistella. Muut perhetyöntekijät kokivat, että iällä ei ole väliä vaan kyse on persoonasta. Merkityksellisempää on se, onko ihminen esimerkiksi kasvanut isossa perheessä tai kokenut muuten jo paljon ikäisekseen. Lapsista on oltava kokemusta mutta omia lapsia ei tarvitse olla.

”No mää tuota en ajattelis sillain, että onko se ikäkysymys. Tietenki kyllä sen niinkö ymmärtää, että iän myötä tulee ihmiselle kokemusta ja näkemystä asioihin,

että ei minusta siitä iästä, jos sitä on vähän enemmän, niin siitä ei oo mitään haittaa..” (Haastateltava 3)

Kaksi perhetyöntekijää pohti voiko perhetyöntekijällä olla yläikärajaa. Toinen perhetyöntekijöistä pohti sitä, voiko perhetyöntekijä olla liian vanha nuorille perheille. Iäkään työntekijän arvot, asenteet ja elämäncuva voivat erota hyvin paljon nuoren perheen näkemyksistä. Haastateltavan näkemyksen mukaan sitä lähempänä perhettä on mitä samanikäisempi työntekijäkin on.

”Jossakin mennee minusta se yläikäraja. Liian vanhakaan ei saisi olla. Kuitenkin tämä työkin vaatii fyysisesti ja henkisesti niin paljon että jaksako sitten samalla lailla. -- Ja se 55-vuotias voi olla tosi vanha työntekijä että ei enää niinku nää maailmaa samalla lailla ja arvot on ihan erilaiset” (Haastateltava 1).

”Elämäncokemushan katsotaan niinkö plussaksi sillälailla mutta ei tänne oikeen vanhojakaan voi tulla” (Haastateltava 4).

5.3 Perhetyön tekemisen haasteita

Perhetyön määrittelemisestä ja tietoisuudesta haastateltavat olivat hyvin yksimielisiä. Perhetyöntekijöiden mukaan lastensuojelun perhetyöstä ei tiedetä tarpeeksi ja tietoisuutta pitäisi lisätä. Perhetyö mielletään usein lastenhoito- tai siivouspalveluksi. Yksi haastateltavista ilmaisi, että jotkut viranomaisetkaan eivät tiedä mitä lastensuojelun perhetyöntekijät tekevät. Heidän rooliaan ei ole aina ymmärretty.

”se on monesti mulla ainakin semmonen tunne jääny, että me ollaan jotenki semmosia kotitätejä siellä, ettei aina sitä meidän roolia olla niinku sisäistetty” (Haastateltava 3)

Perhetyöntekijät toivoivat perhetyöhön enemmän työntekijöitä, koska perheiden määrä on tuskin vähenemässä. Työntekijät pystyisivät tekemään intensiivisempää työtä ja keskittymään muutamaan perheeseen paremmin, jos työntekijöitä olisi tarpeeksi. Tämä vähentäisi työntekijöiden kokemaa kuormitusta ja kiirettä. Intensiivinen tukikaan on harvoin mahdollista, vaikka siitä olisi suurta hyötyä. Tuloksia syntyisi kenties nopeammin, mikäli intensiivinen tuki mahdollistuisi.

Pohdin kahden perhetyöntekijän kanssa onko perhetyö liian vanhempikeskeistä. Heidän mukaansa lapsiin pitäisi pystyä panostamaan enemmän. Työ on liian vanhempikeskeistä mutta toisaalta vanhempien auttaminen on samalla lapsen auttamista. Toisen perhetyöntekijän mielestä lapsiin panostaminen vaatii sitä, että työntekijänä päättää keskittyä lapsiin. Tämä vaatii järjestelyjä, sopimista ja yhteisymmärrystä vanhempien kanssa. Asiaa hankaloittaa se, että perhetyöntekijän kotikäynnin aikana lapset ovat usein päiväkodeissa tai kouluissa. Vanhemmat antavat lapsensa mielellään työntekijän mukaan, mutta jäävät itse kotiin. Haastateltavan mukaan olisi tärkeää, että myös vanhemmat lähtisivät perhetyöntekijän ja lasten kanssa vaikkapa ulkoilemaan.

Työparityöskentely kirvoitti perhetyöntekijöissä paljon puhetta. Perhetyöntekijät käyvät perheissä yleensä yksin, vaikka he haluaisivat työskennellä enemmän pareittain. Näin he saisivat tukea ja helpotusta toiselta työntekijältä. Parityöskentely on turvallisempaa kuin yksin perheisiin meneminen. Työntekijä ei voi tietää ketä perheessä on paikalla perheenjäsenten lisäksi, tai tuleeko paikalle ulkopuolisia. Toisaalta yksi perhetyöntekijä huomautti, että jokaiseen perheeseen ei tarvita kahta työntekijää. Liian monta työntekijää aiheuttaa molemmin puolista hämmennystä ja vaivaantumista.

”Sitten on näitä perheitä joissa on hyvä että ois ne neljä silmää ja neljä korvaa.”
(Haastateltava 4)

”Semmoseen jotka on turvallisia paikkoja mennän yksin mutta kun mikä se on turvallinen paikka. Se voi olla tänään turvallinen ja huomenna ei.” (Haastateltava 2)

”Silloin itse mielessä löin kädet ristiin melekeen siellä pöydän alla että voi hyvä luoja kun mulla olisi tässä työpari” (Haastateltava 4)

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että tietynlainen suunnittelemattomuus ja ennakoimattomuus ovat haastavia tekijöitä heidän työssään. Jokaisen perheen kanssa tehdään asiakassuunnitelma, mutta sitä olisi hyvä päivittää säännöllisesti. Työntekijöiden mukaan asioita suunnitellaan paljon mutta ne eivät läheskään aina toteudu. Kotikäyntejä peruuntuu esimerkiksi sairastumisten vuoksi. Toisaalta joskus voi tulla kiireinen kotikäynti, joka laittaa päivän lukujärjestyksen uusiksi. Kotikäynnille mennessään perhetyöntekijäl-

lä voi olla suunniteltuna käynnin sisältö mutta perheessä voikin olla meneillään jotain joka sotkee suunnitelmat.

”Päivittäinen suunnitteleminen niin seki voi olla joskus aika haasteellista. Täytyy mennä sen tilanteen mukkaan sitten, että jotaki jätetään tekemättä ja tehäänsi jotaki ihan muuta mitä on ajateltu” (Haastateltava 2)

”Se on vähän niinkö aina lainausmerkeillä suunnitellaan, että hyvä, jos päästään tekemään. Jotenki siihen on jo oikeestaan tän työn myötä sillain tottunu. Ei se enään niin kauheena hätkäytä, että jos se ei onnistu, että musta sekin on jo hyvä, että me päästään käymään siellä perheessä” (Haastateltava 3)

Perhetyöntekijä ei voi määritellä tarkasti työn kuvaansa, koska perheiden asiakassuunnitelma sanelee kotikäyntien sisällön. Perhetyöntekijä ei voi mennä perheeseen ja toimia omien mieltymysten mukaan. Tästä huolimatta työhön väistämättä heijastuu työntekijän omat mieltymykset. Mikäli perheessä on puutteita sellaisessa asiassa mistä perhetyöntekijä itse pitää, sitä on helppo ehdottaa perheelle.

”Niitä on helppo tuua siihen ja tietenki toivois että niistä tulis siellä perheissä tapaa että niinku oppis siihen semmoseen. - - jonku verran voi sitte niinku sitä ommaa mutta että ne perheet sen kyllä sanelee aika pitkälle” (Haastateltava 1).

”Kyllä se työntekijäkin voi aika äkkiä olla ehottamassa jotaki semmosta mikä hänellä niinkö itellä luontaisesti onnistuu, että tuntuu hyvältä” (Haastateltava 3).

Dokumentointiin liittyy haasteita. Haastateltavien mukaan kirjaamisen sisältöä on haastavaa miettiä. Dokumentoinnissa kirjataan vain oleelliset asiat, mutta joskus rajaaminen on vaikeaa. Haastavaa on myös ajan puute, sillä kirjaamiselle ei tunnu olevan tarpeeksi aikaa. Kirjaaminen siirtyy monesti, vaikka sille varaisi aikaa. Perhetyöntekijöillä ei ole mahdollista käydä jokaisen kotikäynnin jälkeen kirjaamassa asioita. Yhden perhetyöntekijän mukaan kirjaaminen on haastavaa, kun jokaisen perheenjäsenen asiat on kirjattava erikseen. Toisen lapsen asiat eivät saa näkyä toisen lapsen papereissa, ei edes sisaruksilla. Haastateltava pohti, että voisiko perhedokumentointi helpottaa kirjaamista mutta laki estää sen. Hänen mukaansa järjestelmä ei vielä toimi käytännönläheisesti, vaan

”se on enemmänkin viranomaisjuttu, kun perhetyöntekijöiden käynnit on semmosia kertomuksia enemmän.” (Haastateltava 2)

”Se mitä sää kirjoitat niin sillä voi olla hirvittävän iso merkitys jossain vaiheessa niin sitä ei haluttais kirjoittaa sillain niinkö toisella kädellä vaan niinkö että se olis sitten niinku asiallista tekstiä ja se olis oikeata tietota ja siellä olis oikeat asiat” (Haastateltava 1)

”Siinä se tavallaan se asiakkaan asemakin turvataan ja se tämänhetkinen tilanne että minusta se on hirveen tärkeä osa sitä meidän työtä. Ei nuiita asioita vois muistuttaa. Dokumentointi on semmonen niinkö työkalu, semmonen työväline” (Haastateltava 3)

5.4 Perhetyön osaamisen haasteita

Työssä jaksaminen on yksi isoimmista haasteista perhetyössä ja aihe puhutti paljon haastateltavia. Haastateltavien mielestä työkavereiden kanssa keskusteleminen ja tiimityöskentely auttavat jaksamaan työssä. Hyvällä työyhteisöllä on siis merkitystä. Työnohjaus ja esimiehelle puhuminen koettiin myös oleelliseksi asiaksi jaksamisen kannalta. Myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on merkittävä asema ja tehtävä perhetyöntekijöiden rinnalla. Perhetyöntekijöiden mukaan yhteinen lastensuojelun tiimi sosiaalityöntekijöiden kanssa on tärkeä asia, koska se on ainoa paikka jossa asioista voidaan puhua ja näin auttaa saamaan niitä järjestykseen.

”Työkaverit, työnohjaus ja sosiaalityöntekijät. Meillä on ihanat sosiaalityöntekijät - - ja joskus ihan tietyn perheen kohalla niin mietintämyssyt lyyään yhteen, että mietitään ja veetään yhteen viime aikojen tapahtumia ja kaikkia” (Haastateltava 4).

Perhetyöntekijät korostivat, että perhetyöntekijän on itse huolehdittava omasta jaksamisestaan ja on tärkeää, että oma tausta on kunnossa. Omien asioiden on oltava kunnossa, jotta jaksaa auttaa muita ihmisiä. On muistettava elää omaakin elämää ja jätettävä työpaikan asiat työpaikalle. Omien valintojen lisäksi haastateltavat ilmaisivat monenlaisia työssä jaksamiseen liittyviä asioita. Työparityöskentely nostettiin jälleen esiin ja eräs

haastateltavista korosti, että on mietittävä aina, että mikä on tarpeellista tehdä milloinkin.

”Omat tavallaan asiat pittää olla kunnossa. Kaikkien ihmisten elämässä tapahtuu ylämäkiä ja alamäkiä mutta että tietenkin pitää ellää semmosta jonkulaista seesteistä elämää” (Haastateltava 1).

”Ei kannata lähtä ihan joka rissaukseen ja ajatella, että mää voin olla joka paikassa mukana, että tuota meillekkinhän monesti esitettään kaikenlaisia kerhoja, ryhmiä ja kaikenlaista kehittämistä ja koulutuksia on monenlaista..” (Haastateltava 3)

”Pitää muistaa että ei saa mennä liian syvälle, pitäis osata niinku päästää irti. Pitää muistaa elää omaa elämääkin. Siihen on opeteltava vaan että mää en voi enempää tehdä että mun osuuteni on nyt tehty” (Haastateltava 2)

Perhetyön kehittäminen ja perhetyössä työntekijänä kehittyminen ovat osa perhetyöntekijän työnkuvaa. Perhetyön kehittäminen on aika vaikeaa, koska sille ei ole hirveästi aikaa ja resursseja. Työn kehittäminen on tiukoissa rajoissa. Tämä johtuu siitä, että perheet tulevat perhetyöntekijöille aina sosiaalityöntekijöiden kautta ja perheille on jo olemassa suunnitelma siitä mitä perheessä tehdään. Perhetyöntekijät olivat kuitenkin sitä mieltä, että työtä täytyy kehittää.

”Tullee kaikkennäköstä uutta lainsäädäntöä jota pittää aina seurata kuitenkin sil-lain että pysyy ajan tasalla lastensuojelupuolella. Työtä pittää kehittää ja aina pittää miettiä, että voisiko jonku asian tehdä toisin” (Haastateltava 2)

Työssä täytyy myös kehittyä. Perhetyöntekijöille on tarjolla erilaisia koulutuksia ja erityisesti ilmaisiin koulutuksiin on pyritty menemään. Perhetyöntekijöillä on vapaat kädet kehittää asiakasperheiden kanssa tehtävää työtä. He ovatideoineet ja toteuttaneet ryhmätoimintaa ja erilaisia kerhoja ja toimintapäiviä. Yhteistyön tekeminen muiden lastensuojelun perhetyöntekijöiden kanssa on myös koettu hyväksi keinoksi kehittää perhetyötä ja saada uusia näkökulmia ja tapoja tehdä työtä.

”Kehittyminen siinä omassa työssä niin, että jos on joku asia mistä ei tiää niin sitä jotenkin alkaa kaivamaan sitä tietoa, että miten mää voisin tietää tästä enempi ja miten tämä menee ja niin sitä tietoa kaivaa kyllä työajan ulkopuolella, jos törmää jossakin siihen” (Haastateltava 1)

”Tässä täytyy kehittyä aina, kun tulee niin paljon kaikkea uutta ja eihän kukkaan oo koskaan valmis” (Haastateltava 2)

Lastensuojelun perhetyössä tehdään yhteistyötä viranomaisten kanssa. Sosiaalityöntekijät ovat läheisimpiä viranomaisia mutta muita ovat esimerkiksi muut Pohjois-Suomen perhetyöntekijät, mielenterveystyöntekijät, nuorisopsykiatriatyöntekijät, päiväkodin työntekijät ja terveyspuolen työntekijät. Yhteistyötä tehdään edellä mainittujen tahojen kanssa, mikäli perheillä on sinne asiakkauksia. Perhetyöntekijät kokivat, että yhteistyössä on parantamisen varaa. Yhteistyötä voisi tiivistää ja selkeyttää ja näin vähentää päällekkäistä työtä. Eräs haastateltavista koki, että heitä pyydetään tekemään sellaisia asioita, joihin heillä ei ole koulutusta tai ammattitaitoa. Tällöin hän kaipaasi ammatillista tukea yhteistyötaholta. Yksi haastateltavista kertoi, että perhetyöntekijät ovat verkostoituneet kaikkien hoitotahojen kanssa. Tästä huolimatta terveydenhoitopuoli on se, joka lyö kapuloita rattaisiin yhteistyön tekemisessä.

”Aina on parantamisen varaa - - ja kaikki ihmiset ei oo aina niin halukkaita tekemään sitä yhteistyötä.. Jokainen tekkee sitä omaa työtä eikä hoksaakkaan että täällähän käy monta muutakin ihmistä..” (Haastateltava 2)

”Siinäkin pitää sitten vettää raja että mikä on niinkö meidän tehtävä. Ja yleensäki niinkö vähän keskustella siitä että voijaanko me tehä jotaki tietynlaista työtä. Pitää olla hanskassa se että me tehhään sitä mistä se perhe hyötyy että ei lähetä kauheesti terapoimaan esimerkiksi äidin kanssa. ” (Haastateltava 3)

”Yhessä tehtäis. Niinkö sinä hoidat tuon tontin ja me tuon tontin. Mutta kuitenkin sitten että eikö meidän kaikkien pitäis panna sen pyöreän renkaan sinne keskelle semmonen piste. Että täältä taholta ja tuolta taholta kaikki tähtää tuohon pisteeseen.” (Haastateltava 4)

Sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävää yhteistyötä voisi myös parantaa. Haastateltavan mukaan sosiaalityöntekijöillä on tapana säästää perhetyöntekijöitä, eli he eivät esimerkiksi aina pyydä heitäkin perheiden kotiin palavereihin, joissa perheelle ilmoitetaan esimerkiksi kiireellisestä sijoituksesta. Tämä menettely johtuu siitä, että sosiaalityöntekijät haluavat perhetyön onnistuvan jouhevasti jatkossakin. Tällaisesta työskentelytavasta on kuitenkin aiheutunut monesti harmia ja jopa ylimääräistä työtä. Tämä johtuu siitä, että perhetyöntekijä on paljon tiiviimmin tekemisissä perheiden kanssa kuin sosiaalityöntekijät. Toisinaan perheet eivät ole ymmärtäneet kaikkea mitä sosiaalityöntekijät ovat heille kertoneet ja he ottavat yhteyttä asiasta tietämättömään perhetyöntekijään. Tällöin perhetyöntekijän on soitettava sosiaalityöntekijälle ja kyseltävä asioista. Vähemmällä vaivalla pääsisi yhteisen palaverin avulla.

*”Toinen vettää toisesta käestä ja toinen toisesta (sosiaalityöntekijä vs asiakas).
Siinä taiteilet sitten” (Haastateltava 4)*

Ammatillisen otteen säilyminen perheiden parissa viritti haastateltavien kanssa keskustelua. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että perhetyöntekijä voi mennä liian läheiseksi perheiden kanssa. Toiset olivat sitä mieltä, että ei voi. Yksi haastateltavista ilmaisi, että joidenkin perheiden kanssa on helppoa säilyttää ammatillinen ote ja toisten kanssa se on jotenkin vaikeampaa. Syynä tähän ovat inhimilliset tekijät ja kemioiden kohtaaminen ihmisten kanssa. Toisaalta jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että on itsestä kiinni päästääkö perheitä lähelleen vai ei. On pidettävä itse joku raja siitä, minkä verran kertoo esimerkiksi omista asioistaan perheille. Perheiden kanssa voi muotoutua läheinen suhde varsinkin silloin kun heidän asiakkuutensa perhetyössä kestää kauan.

”Niistä voi tulla läheisiä kun niitten kans paljon on ja näkkee että se on varmaan semmonen mistä täytyy tämmösissä pitkissä lastensuojelun perheasiakkuuksissa niin itteä välissä muistuttaa että minkä takia siellä niinku käy ja mikkä oli ne tavotteet” (Haastateltava 1)

”Mitä selkeämpi on se raja itelle, niin sitä helpompi on sitä tavallaan välttää, että ei tule semmosta niinku oloa. - - Se on varmaan koko ajan semmosta harmaata aluetta missä pittää ite tehdä se työ että ei kerro vai kertooko. Mutta se on sitte sitä ammattitaitoa ja ammatillista kasvua mitä on tullu varmaan vuosien mittaan et-

tä ei liikaa tykästy niihin ihmisiin eikä sillain kerro omista asioista” (Haastateltava 1)

”Eikä silti niitä kuitenkaan oo päästänyt sillain ihan että en oo mihinkään facebookiin. Sen rajan mää piän että yhtään niinku facebook-kaveria ei tuu mun asiakasperheistä.” (Haastateltava 2).

Eräs haastateltavista kertoi, että kun alusta alkaen säilyttää ammattityöntekijä otteen perheessä, niin asian kanssa ei tule ongelmia. Hänellä on tapana olla puhumatta omista asioistaan perheissä siitä syystä, että se ei ole syy miksi hän käy perheissä. Perhe on keskiössä, eikä hänen omat asiansa. Yksi haastateltavista muistuttaa aina asiakkaita siitä, että hän on työntekijä ja hänellä on ilmoitusvelvollisuus asioista. Hänen mukaansa alussa ei ollut helppoa säilyttää ammatillista otetta perheiden kanssa mutta nykyään se on helppoa.

Tunteet ovat osa perhetyötä. Perhetyöntekijät näkevät perheiden arkea iloineen ja suruineen. Työntekijä voi myös kokea ja myötäelää perheiden mukana. Tästä syystä tunteiden käsitteleminen on oleellinen osa perhetyötä. Perhetyöntekijä voi ja saa näyttää tunteensa, mutta ne eivät saa ottaa valtaa. Suuttumusta ja pettymystä voi kokea haastateltavan mukaan silloin, kun he ovat sopineet jotain perheiden kanssa ja se perutaan viime hetkellä. Tällöin suuttumus johtuu siitä, että hukkaan meni työaika, jonka hän olisi voinut antaa jollekin toiselle perheelle, mikäli perhe olisi perunut ajoissa. Hänen mukaansa perhetyöntekijällä on oltava pitkä pinna ja lehmän hermot.

On olemassa sellaisia tunteita, joita ei saa näyttää perheiden parissa. Esimerkiksi jos hätkähtää jotain asiaa niin on kyettävä säilyttämään kontrolli ja kuunneltava vain asiakasta. Kokonaisuus on pidettävä koko ajan hanskassa ja mielessä. Haastateltavan mukaan lasten huostaanotoissa joutuu käsittelemään omia tunteita eniten. Silloin voi tulla tunne, että ei ole tehnyt työntekijänä tarpeeksi tai ei ole osannut tai onnistunut työssään. Samalla voi tuntea sääliä lapsia kohtaan ja vihaa vanhempia kohtaan. Vanhempien puolesta voi tuntua myös pahalta kun työntekijänä näkee, että vanhempi rakastaa lapsiaan mutta ei silti kykene vanhemmuuteen. Toisaalta perhetyöntekijä voi kokea myös pelkoa. Hän voi haastateltavan mukaan pelätä perheeseen menemistä tai yksittäistä perheenjäsentä.

”Tunteita pitää sanoa ääneen ja kaikki pitää hyväksyä. Että kyllä niitä tunteitaki saa näyttää eikä tarte olla sillain että peittää kaiken. Onhan työntekijöiläkin tunteet” (Haastateltava 4)

Lopuksi keskustelimme siitä, että mikä on parasta perhetyöntekijänä olemisessa. Parasta perhetyöntekijänä olemisessa on, kun huomaa käynneistä olevan hyötyä tai perheen tilanne ei ainakaan mene enää huonommaksi. Vaihtelevuus sekä ihmisläheinen työ koettiin myös mukavaksi asiaksi.

”Kyllä sen niinkö jotenkin vaistoa noissa perheissä että mistä käynneistä on ollu hyötyä ja mistä ei. Ja kyllä se sillain antaa itellekki että jos on niinkö onnistunutukemaan sitä perhettä tai saamaan siellä liikettä aikaan. Se kai se parhain palkinto on.” (Haastateltava 3)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänäni oli lastensuojelun perhetyöntekijöiden kohtaamien ammatillisten haasteiden selvittäminen. Tutkimuskeskusteluissa ja perhetyöntekijöiden haastatteluissa selvisi, että lastensuojelun perhetyöntekijän työssä on ammatillisia haasteita ja ne johtuvat eri syistä.

Lastensuojelun perhetyön määrittelemisen vaikeus ilmeni sekä tutkimuskeskustelussa että haastatteluissa. Vaikeus johtuu siitä, että lainsäädäntö ei määrittele lastensuojelun perhetyön sisältöä tarkasti ja siitä, että kunnat päättävät itse perhetyön sisällöstä. Rönkön & Rytkösen (2010, 27) mukaan perhetyön käsite on monisäikeinen ja monimerkityksellinen, joten ei siis ole ihme, että lastensuojelun perhetyön käsite ja sisältö ovat hieman vaikeasti ymmärrettävissä. Lastensuojelun perhetyön käsitteen selkeyttäminen ja sisällön tietoiseksi tekeminen olisi paikallaan. Kaikille perhetyön sisällöistä ei tarvitse huudella mutta täytyyhän työntekijöiden ja muiden viranomaisten ymmärtää mistä perhetyössä on kyse. Sosiaalialan työ ei ole selkeää, joten sen luonnehtiminen yksinkertaisena tekoina tai toimenpiteinä on mahdotonta. Sosiaalialan työntekijä voi yrittää kuvata työnsä tekemistä mutta työ voi ikään kuin hävitä tai muodostua kuvitelma, jolloin työntekijä ei tekisikään mitään, sillä oleellisin on useimmiten näkymätöntä. (Aho 1999, 7.) Tietoisuuden lisäämisen avulla yhteistyön tekeminen muiden viranomaisten kanssa voisi helpottua esimerkiksi vähentämällä sellaisten työtehtävien ehdottelua mihin perhetyöntekijät eivät pysty. Tämä ongelma tuli ilmi haastatteluissa.

Perhetyöntekijän iällä ja elämäkokemuksella on merkitystä, mutta virallista määritelmää perhetyöntekijän iälle tai persoonalle ei ole olemassa. Jokaisen perhetyöntekijän kohdalla on mietittävä työhön soveltuvuutta erikseen. Haastatteluissa tuli selväksi ettei kaikista ihmisistä ole perhetyöntekijäksi. Tutkimusten mukaan lastensuojelun perhetyössä työskenteleminen vaatii perhetyöntekijältä monenlaisia ominaisuuksia ja kykyjä. Empaattisuus, toisista ihmisistä välittäminen ja rohkeus ovat tärkeitä perhetyöntekijän ominaisuuksia, koska ne ovat oleellinen osa perhetyötä ja aina jollakin tavoin läsnä (Kaikko 2004, 24). Haastatteluissa selkeni, että perhetyöntekijällä tulee olla kyky ajatella aina lapsi- ja perhekohtaisesti asian ollessa mikä tahansa. Perhetyöntekijöiltä vaadi-

taankin esimerkiksi jokaisen lapsen ja perheen yksilöllisten riskitekijöiden, vahvuuksien ja suojaavien tekijöiden tunnistamista (Myllärniemi 2007, 41).

Työntekijän persoonalla on merkitystä perhetyössä. Perhetyöntekijä toimii työssään oman persoonallisuutensa pohjalta ja sen luomien kehyksien sisällä (Rönkkö & Rytönen 2010, 283). Erilaisilla persoonilla on merkitystä, koska asiakasperheetkin ovat monenlaisia. Kaikille perheille ei sovi rauhallinen tai otteissaan rempseä työntekijä. Ammattitaitoinen perhetyöntekijä kykenee tunnistamaan oman persoonansa piirteet ja soveltuvuutensa eri perheille. On myös ammatillista käytöstä osata miettiä itsensä soveltuvuus jokaisen perheen kohdalla ja tarvittaessa myös ymmärtää mikäli ei sovellu johonkin perheeseen.

Perhetyöntekijää kohtaan olevat vaatimukset tuntuvat isoilta ja miltei kohtuuttomilta. ”Ihmeotuksena” oleminen, kuten yksi haastateltavista ilmaisi, ilmaisee hyvin vaatimusten tasoa. Miten kukaan voi onnistua olemaan aina sosiaalinen, empaattinen, hienovarainen, rohkea, sopeutuvainen, itsevarma omasta ammattitaidosta ja työstä. Haastattelussa ja tutkimuksissa (esimerkiksi Myllärniemi 2007, 41) ilmeni, että perhetyöntekijän on lisäksi oltava tietoinen monesta asiasta lapsen kasvusta ja kehityksestä palvelujärjestelmän tuntemiseen. Asioita on tiedettävä ja kokonaisuuksia hallittava. Kiirettä ja hektisyyttä on siedettävä. Kaiken tämän lisäksi perhetyön tekeminen vaatii työntekijältä etenkin henkisiä mutta myös fyysisiä voimavaroja. Voimavaroja on löydettävä aina perheeseen mennessä.

Työssä jaksamiseen on kiinnitettävä huomiota, sillä se ei ole itsestään selvää. Työntekijän on löydettävä itse sekä henkisiä että fyysisiä voimavaroja lisääviä tekijöitä. Haastattelujen mukaan työkavereiden, esimiehen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa keskusteleminen on työssä jaksamisen kannalta oleellista. Työhön liittyvien paineiden ja haastavien tilanteiden purkamiseen on löydettävä itselle sopivia tapoja. Oman elämän elämistä ei saa myöskään unohtaa. Harrastukset voivat olla hyvä keino purkaa paineita ja stressiä. Oma elämä on oltava suhteellisen tasapainossa ja on oltava sinut oman menneisyytensä kanssa. Tutkimuksissa ilmeni, että perhetyöntekijän on hyväksyttävä omien kokemusten vaikutuksen omaan työhönsä (Rönkkö & Rytönen 2010, 294). Työasiat on opeteltava jättämään työpaikalle työajan jälkeen. Asiakasperheiden haastaviin elämäntilanteisiin ja ongelmiin ei saa mennä liian syvälle. Työasioiden miettiminen vapaa-ajalla

on yksi haaste mutta tavasta voi tietoisesti pyrkiä pois. Oman työpanoksen riittävyyteen on opeteltava tyytymään.

Haastateltavien mielestä työn suunnittelemattomuus voi olla yksi syy työssä jaksamattomuudelle. Liian hektinen työ ja ennalta-arvaamattomat tilanteet voivat viedä työntekijän voimavaroja. Perhetyöntekijä ei voi olla ihmisenä helposti rutinoituva, sillä päivittäisiä rutiineja voi olla hankala ylläpitää. On kuitenkin muistettava, että lastensuojelun perhetyö on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä (Myllärniemi 2007, 9), vaikka tilanteiden suunnittelemattomuutta ilmenee työssä esimerkiksi kotikäynneillä, kun etukäteen sovitut suunnitelmat eivät toteudukaan perheen kanssa. Perhetyöntekijä ei voi juurikaan vaikuttaa itse ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin muuten kuin pitämällä itse kiinni luvatuista asioista. Työn sisältöä voi suunnitella ja täytyy suunnitella mutta työntekijän on varauduttava siihen, että suunnitelmat eivät välttämättä toteudu ollenkaan tai ajallaan.

Viranomaisten kanssa tehtävässä yhteistyössä on kehitettävää. Jokaisen osapuolen on oltava kiinnostunut yhteistyön tekemisestä, ilman sitä kehittäminen ei hyödytä eikä onnistu. Toisaalta moniammatillisen työn tekeminen on uusi ja vielä kehittyvä työtapo. Moniammatillisuus tarkoittaa esimerkiksi eri ammattilaisten tekemää yhteistyötä tai yhdessä työskentelyä. Asioiden moniammatillista käsittelyä ei vielä osata välttämättä tehdä ja asiakkaan auttamista sen avulla ei ymmärretä. Lisäksi toisistaan poikkeavat odotukset esimerkiksi perhetyötä, perhetyöntekijää, työskentelyä ja työskentelyn tuloksellisuutta kohtaan voivat hankaloittaa yhteistyön tekemistä. Myös perheenjäsenten eriävät näkemykset esimerkiksi perhetyön avulla saatavista muutoksista voivat hankaloittaa työn tekemistä. (Reijonen & Sosiaaliportti 2013. Hakupäivä 14.11.2013.)

Yhteistyön kehittäminen on tärkeää, koska yhteistyön avulla ei tuhlaa työpanoksia samaan asiaan eli perheet eivät saa päällekkäistä työtä. Yhteistyön avulla voidaan jokaisen työlle asettaa sama päämäärä esimerkiksi perheen tilanteen parantamisesta. Yhteistyön avulla eri alojen ammattilaiset voivat saada ammatillista tukea toisiltaan. Yhteistyön kehittäminen lisäisi jokaisen osapuolen työkuvan ymmärrystä ja erilaisten asiantuntemusten arvostusta ja roolien ymmärrystä. Tutkimuskeskustelussa ilmeni, että yhteistyön tekeminen esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden kanssa voi takkuilla juurikin epäselvien roolien ja tehtävien myötä (Kaikko 2004, 82).

Ennaltaehkäisevään lastensuojeluun ja perhetyöhön pitäisi panostaa entistä enemmän nyt ja tulevaisuudessa. Lastensuojelun perhetyö on muuttumassa entistä enemmän korjaavaksi työksi (Myllärniemi 2007, 12), joten asialle on tehtävä jotain. Heinosen (Lastensuojelun keskusliitto 2012, hakupäivä 9.11.2013) mukaan ehkäisevää työtä ei arvosteta tarpeeksi, vaikka työ on tehokasta niin inhimillisessä kuin myös taloudellisessa mielessä. Hänen mukaansa ehkäisevällä työllä ei yleisesti ottaen ole paljoa poliittista painoarvoa, jolloin olisi tärkeää kyetä osoittamaan entistä vakuuttavammin ehkäisevän työn pitkän aikavälin vaikutukset. Mielestäni laadukas ennaltaehkäisevä työ vähentäisi korjaavan perhetyön asiakkuuksia ja se tulisi myös halvemmaksi yhteiskunnalle. Myös perheiden kannalta on parempi, että ongelmiin puututtaisiin ajoissa. Tällöin ongelmia olisi helpompi ratkaista eikä mitään ns. peruuttamatonta ehtisi tapahtua esimerkiksi lapsen kasvussa ja kehityksessä. Kaikkea ei kuitenkaan voi korjata jälkikäteen.

Parityöskentely on tärkeä osa lastensuojelun perhetyötä. Parityöskentely pitäisi mahdollistaa aina kun työ tai työntekijät sitä vaativat. Haastateltavien ja tutkimusten kanta on se, että perhetyöntekijät haluavat työskennellä pareittain. Heinon (2008, 52) mukaan taloudelliset kysymykset ja resurssien puute sanelevat parityöskentelyn ratkaisuja. Hänen mukaansa parityö ei ole kallista mikäli se kohdistetaan niille perheille, joissa ei kyetä saamaan muutosta aikaan vähemmällä. Mielestäni parityöskentelyn mahdollistaminen vaatii esimieheltä ymmärrystä ja ennen kaikkea järkevää resurssien ja työpanosten priorisointia.

Dokumentointi eli kirjaaminen on vaikeaa ja tämä kävi ilmi sekä tutkimuksista että haastatteluista. Myllärniemen (2007, 34) mukaan kirjaamisessa on erotettava havainnot ja tulkinnat toisistaan. Haastateltavien mukaan dokumentoinnissa tekstin kirjoittaminen luonnistuu mutta tekstin sisältö mietityttää. Tekstin sisällöllä on merkitystä, sillä se on virallista dokumentointia. Sisällön miettiminen on haastava, sillä sen on oltava totta eikä työntekijän kuvitelmaa. Dokumentointia ei voi tuskin ikinä sanoa helpoksi asiaksi siihen liittyvän vastuun myötä. Dokumentointiin on järjestettävä koulutusta ja ohjeistusta mikäli kirjaaminen ei kokemuksen myötäkään helpota. Kirjaamista vaikeuttaa myös se, että perhetyöntekijä ei aina pysty kirjamaan perheen asioita suoraan kotikäynnin jälkeen. Työntekijältä vaaditaan hyvää muistia, jotta asiat pysyvät muistissa mahdollisesti päivien ajan. Asioiden muistin varaan jättäminen vaikeuttaa myös työssä jaksamista.

Ammatillisen otteen kehittäminen on merkityksellistä. Haastatteluissa selkeni, että perhetyöntekijänä voi aina kehittyä eikä koskaan voi sanoa olevansa valmis työntekijä. Tämä on tärkeä pitää mielessä jo siitäkin syystä, että aina tulee uusia asioita vastaan, joihin työntekijä ei ole aikaisemmin tutustunut. Tästä johtuen omien toimintatapojen kyseenalaistaminen on toisinaan tervettä. Niitä voi kehittää ja niiden soveltaminen eri perheiden kanssa on oleellista. Toisinaan hyvin pienillä asioilla voi ilmentää ammatillista osaamista ja asiakkaiden kunnioitusta. Mielestäni on tärkeää antaa perheille se aika ja läsnäolo minkä ajaksi työntekijä on tullut käymään perheen kotona. Esimerkiksi työpuhelimien käyttö kotikäynnin aikana voi antaa perheelle epäammatillisen kuvan työntekijästä. Keskustelut ja tekemiset keskeytyvät aina, kun työntekijä vastailee puhelimeen ja hoitelee muiden perheiden asioita. Tietenkin joskus on tilanteita, jolloin puhelimen käyttö on pakollista, mutta muuten puhelimen voi laittaa äänettömälle ja jättää laukkuun kotikäynnin ajaksi.

Perhetyöhön on tarjolla paljon erilaisia menetelmiä, joiden tehtävänä on helpottaa työn tekemistä. Menetelmien ja muiden erilaisten lähestymistapojen opetteleminen olisi mielestäni paikallaan. Menetelmiä voi käyttää sekä vanhempien että lasten kanssa. Monen menetelmän avulla voidaan päästä pintaa syvemmälle yksinkertaisella tavalla verrattuna tavalliseen keskusteluun. Menetelmiin suhtautuminen kuitenkin vaihtelee ja Myllärniemen (2007, 35) mukaan työmenetelmiin ja menetelmällisyyteen suhtautuminen on kaksijakoista. Ne ovat avuksi vaikeissa tilanteissa mutta toisaalta ne eivät voi korvata täysin normaalia vuorovaikutusta.

Läheisyys perheiden kanssa on inhimillistä ja myös tärkeää. Läheisyyden myötä yksityisistä asioista keskusteleminen mahdollistuu ja helpottuu (Myllärniemi 2007, 37). Perhetyöntekijän on aina pidettävä mielessä esimerkiksi kotikäynnin syy, koska perheiden kotiin ei mennä kaverillisessa mielessä vaihtamaan kuulumisia. Perheet voivat päästä liian lähelle työntekijää mutta perhetyöntekijä voi omilla valinnoillaan estää liian tavallisen asiakassuhteen syntymisen. Ammatillista käyttäytymistä ja otetta on huolehtia oman yksityisyyden säilymisestä ja välttää epäammatillisen kiintymyssuhteen muodostumista perheiden kanssa. Ammatillinen ote on säilytettävä koko ajan perheiden parissa tunteista huolimatta.

Tunteet ovat oleellinen ja näkyvä osa perhetyötä. Perhetyöntekijä saa kokea perheiden ilot ja surut. Samalla on väistämätöntä kohdata työntekijässä itsessään herääviä tunteita

ja reaktioita. Perhetyöntekijän on oltava tietoinen omasta haavoittuvuudestaan ja herkkyydestään (Rönkkö & Rytönen 2010, 293). Haastatteluissa selvisi, että on tärkeää hyväksyä kaikki itsessä heräävät tunteet ja puhua niistä esimerkiksi työkavereiden kanssa.

Lopuksi on todettava, että lastensuojelun perhetyöntekijän työ ei ole helppoa ja sitä ei saa tekemälläkään loppumaan. Positiivista työntekijän näkökulmasta on se, että työtä riittää aina. Heinon (2008, 57) mukaan lastensuojelussa töitä riittää kaikille korkeakoulutasoisille (maisteri ja sosionomi-AMK), opistotasoisille ja maallikkovapaaehtoisille. Mielestäni on pidettävä mielessä, että haasteista huolimatta lastensuojelun perhetyössä on myös asioita, jotka ovat hyvin. Perhetyöntekijän työhön kuuluu myös iloa ja onnistumisia, ja perheiden asioiden ja tilanteiden edistymiset ilmaisevat varmasti parhaiten perhetyöntekijän työpanoksen merkittävyyden. On vain muistettava, että ensisijaisesti on keskityttävä aina turvaamaan ja edistämään lapsen hyvinvointia. Lapset on pidettävä työskentelyn keskiössä. (Framework for the Assessment of Children in Need and their Families 2000, 13. Hakupäivä 18.11.2013.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen aiheen valinnasta viimeiseen pisteeseen saakka on melkoinen prosessi. Prosessi sisältää monta kriittistä kohtaa ja ennen kaikkea valinnan paikkoja. Valintojen tekeminen ei ollut aina helppoa, koska koko työ muovautuu niiden mukaan. Valinnoille on myös aina kyettävä keksimään suhteellisen järkevät perustelut. Prosessin ensimmäinen suuri valinta koski aiheen valitsemista. Kiinnostavan aiheen löytäminen ei ollut helppoa mutta aiheen selkiytyttyä tiesin, että tämän aiheen parissa jaksan ahertaa vajaan vuoden ajan.

Lastensuojelun perhetyöntekijöiden ammatillisten haasteiden selvittämisen ohessa havaitsin, että jatkotutkimuksille olisi tarvetta. Olisi mielenkiintoista saada selville kaikkien tai suurimman osan lastensuojelun perhetyöntekijöinä toimivien ammatit ja vertailla kuntien kelpoisuusvaatimuksia lastensuojelun perhetyöntekijälle koko maan osalta. Haluaisin tietää, että mistä syystä esimerkiksi kuntien kelpoisuusvaatimukset vaihtelevat, vaikka käytännössä lastensuojelun perhetyöntekijän konkreettisen työn pitäisi olla suurin piirtein samanlaista ympäri Suomen.

Perhetyöntekijöiden työssä jaksaminen on mietityttänyt paljon haasteiden selvittelyn ohessa. Mielestäni jatkotutkimuksissa olisi tärkeää paneutua perhetyöntekijöiden työssä jaksamiseen esimerkiksi valtakunnan tasolla. Hektisessä työssä jaksaminen ei ole itsessään selvää ja olisi mielenkiintoista saada selville millaisia keinoja perhetyöntekijöillä on lisätä tai ylläpitää voimavaroja työssä jaksamisessa. Tietenkin yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla sekin, että tutkittaisiin voisiko perhetyön haasteista päästä eroon ja jos ei voi, niin mistä syystä ei? Mielestäni lastensuojelun perhetyöntekijöiden työstä riittää aiheita opinnäytetöille ja yliopiston tutkimuksille.

Opinnäytetyön tekeminen ja koko prosessi käynnistyi siis aiheen miettimisellä ja valinnalla toisen lukuvuoden keväällä. Suuntaudun opinnoissani lapsiin ja nuoriin, joten aiheen oli liityttävä sinne. Lastensuojelusta ja varhaiskasvatuksesta valitsin lastensuojelun, jolloin halusin aiheen sivuavan myös sitä aluetta. Aiheen valintaa vaikeutti se, että lastensuojelussa on valtavasti hyviä aiheita ja näkökulmia opinnäytetöille. Kesälomalle siirtyessäni ei aihetta vielä kuitenkaan ollut. Kesälomalla mietiskelin aina välillä aihetta

mutta luotin vain siihen, että kyllä se aihe jostakin muodostuu. Eipä se itsestään muodostunut. Syksyllä pitikin miettiä sitä jo tosissaan. Kiinnostuin lastensuojelun perhetyöstä siihen liittyvien oppikurssien myötä. Havahduin oppitunneilla siihen, että perhetyö on aika vanhempikeskeistä. Lapsen ääni ei kuulu tarpeeksi. Tästä syystä innostuin selvittämään lapsen osallisuutta lastensuojelun perhetyössä. Onnekseni pääsin tammi-kuussa suuntaavaan työharjoitteluun lastensuojelun perhetyöhön. Päätin, että harjoittelu määrittäköön lopullisen näkökulman työlleni.

Olin vielä joulun aikoihin ja harjoittelun alussa varma aiheestani. En kuitenkaan tiedä mitä sitten tapahtui, mutta yhtäkkiä tuli tunne, että aihe ei olekaan minulle sopiva. Tunne väärästä aiheesta tuli melko nopeasti harjoittelun alkaessa. En luovuttanut silti heti valitun aiheen kanssa, koska kuvittelin, että tällaiset tuntemukset ovat osa tätä prosessia. Tunne ei antanut kuitenkaan periksi, joten pitkien pohdiskeluiden jälkeen hylkäsin aiheen ja rupesin kuumeisesti miettimään, että mistä ihmeestä saisin uuden näkökulman työlleni. Uusi aihe ei muodostunut nopeasti. Lopulta aihealue selkeni kirjoittaessani suuntaavan työharjoittelun ammattianalyysiä.

Opinnäytetyön tekeminen yksin on ollut mielenkiintoinen kokemus. Tekeminen on ollut samalla haastavaa ja leppoista. Leppoista se oli siksi, että sain itse päättää kaikesta työhön liittyvästä. Haastavaa se oli siksi, että jouduin päättämään itse kaikesta työhön liittyvästä. Olen kuitenkin tyytyväinen valintaani. Päädyin tekemään tämän työn yksin kahdesta syystä. Ensinnäkin en havainnut suuntaavasta lapset- ja nuoret ryhmästämmme olevan samasta aihepiiristä kiinnostuneita. Toiseksi halusin päättää ja vastata kaikesta tekemisestä itse. Tiesin, että teen suurimman osan työstäni kesälomalla, jolloin helpointa on sovitella aikataulua itseni kanssa. Olin alkukesän töissä ja loppukesä oli pyhitetty tämän työn tekemiselle. On myönnettävä, että kesällä oli erittäin vaikea kirjoitella tätä työtä ja välillä kävin neuvonpitoa itseni kanssa siitä, että kirjoitanko tänään vai menenkö ulos ottamaan aurinkoa. Jostain kumman syystä sateinen kesä olisi sopinut minulle kerrankin paremmin kuin hyvin..

Minulla ei ollut tarkkoja viikko-ohjelmia tai sen suurempia suunnitelmia työn edistymiselle. Päätin alusta alkaen, että valmistun joulukuussa 2013 ja siitä en tingi mikäli se on minusta kiinni. Kirjoittelin pitkälti fiilispohjalta heinäkuuhun asti ja sitten aloin tosissani työstämään tekstiä. Ainut asia, joka kesällä tätä motivoi tekemään, oli halu valmistua yhtä aikaa muiden luokkakavereiden kanssa. Tietenkin välillä on ollut pakko pitää tau-

koa kirjoittamisesta. Parin päivän ja jopa viikon kestäneen tauon jälkeen kirjoittaminen luonnistui taas uudella innolla. Myönnän, että välillä on ollut myös niitä päiviä, jolloin suunnitelmat olivat hyvät mutta päivän saldona oli ehkä yksi lause. Onneksi näitä päiviä ei sattunut ihan joka viikko. Tein itseni kanssa sopimuksia, että mikäli kirjoitan työtä ahkerasti, niin saan käydä ostamassa irtokarkkia ja suklaata kaupasta. En uskalla edes miettiä, että kuinka monta kertaa näin saattoi tapahtua..

Opinnäytetyön valmiiksi saaminen vaatii aikaa ja aikaa otetaan myös vapaa-ajalta. Tästä syystä opinnäytetyö on aina välillä melkoinen stressin aiheuttaja. Työtä ei pääse minnekään karkuun kunnolla. Aina se on ollut mielessä varsinkin silloin, jos on sattunut olemaan tekemisen puutetta. On todettava, että ikinä ei iskenyt niin kamala tekemisen puute, että olisin alkanut kirjoittamaan tätä yks kaks suunnittelematta. Kaikesta stressistä huolimatta opinnäytetyön tekemiseen taitaa liittyä myös hieman ammatillista kasvua ja kehittymistä. Ainakin työn ohessa kypsyy moni ajatus ja näkemykset laajenevat lisääntyvät tiedon myötä.

Nyt voin olla tyytyväinen ja iloinen siitä, että sain tehtyä työn aikataulussa valmiiksi. Tyytyväinen olen myös ohjaaviin opettajiini Sariin ja Susannaan, jotka antoivat aina pyytäessäni kommentteja ja viisaita neuvoja työhöni liittyen. Kiitokset heille myös kannustuksesta ja ymmärryksestä ohjatessaan toisinaan opinnäytetyöhönsä turhautunutta opiskelijaa. Olen kiitollinen myös niille neljälle perhetyöntekijälle, jotka suostuivat haastateltavikseni. Jokainen haastattelu sujui mutkattomasti ja aikataulut pitivät hyvin paikkaansa. Luokkakavereiden ja ystävien henkinen tuki on ollut myös korvaamatonta. En olisi varmaan saanut työtäni valmiiksi ilman heidän kannustustaan ja jaettuja yhteisiä kokemuksiamme opinnäytetyön tekemisestä. Lopuksi on lausuttava kiitos siskolleni, joka jaksoi kämppiksenä kuunnella yli vuoden kestäneen prosessin vaiheita ja niistä ilmenneitä erilaisia fiiliksiä sekä lukea ja antaa kommentteja tästä työstä.

”Täällä on paljon sellaista mitä ei voi ymmärtää, Muumimamma sanoi itsekseen. Mutta miksi kaiken sitten pitäisi olla ihan samanlaista kuin se aina tavallisesti on? Luultavasti myrskyjä onkin vain siksi, että niiden jälkeen saataisiin auringon-nousu. -Muumipappa- .” (Jansson 1994, 36; Jansson 1984, 65.)

8 LÄHTEET

- Aho, Päivi 1999. Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Sosiaalialan ammattien vuosikirja. Sosiaalityöntekijäin Liitto ry. 3. painos. Porvoo: WSOY.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Framework for the Assessment of Children in Need and their Families: Department of Health 2000, England. Hakupäivä 18.11.2013.
<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130107105354/http://www.dh.gov.uk/prod_consum_dh/groups/dh_digitalassets/@dh/@en/documents/digitalasset/dh_4014430.pdf>
- Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9 / 2008. Helsinki: Vastapaino Oy. Hakupäivä 17.9.2013.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Heino, Tarja & Berg, Kristiina & Hurtig, Johanna 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsennyksiä. Aiheita 14. Helsinki: Stakes.
- Heinonen, Hanna 2012. Lastensuojelun keskusliitto. Lehdistötiedote. Hakupäivä 9.11.2013.
<http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2012/ehkaisevaan_1astensuojeluun_panostaminen_kannattaa.2576.news>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä. Yliopistopaino.
- Jansson, Tove 1984. Muumipapan urotyöt. Kuudes painos. Juva: WSOY.
- Jansson, Tove 1994. Vaarallinen juhannus. Kahdestoista painos. Juva: WSOY.
- Järvinen, Ritva & Lankinen, Aila & Taajamo, Terhi & Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2., uudistettu painos. Helsinki: Bookwell Oy. Porvoo. Edita.
- Jyväskylän yliopisto 2013. Plagionti ja tekijänoikeudet opiskelussa. Hakupäivä 25.10.2013.
<<https://www.avoin.jyu.fi/ilmoittautuminen-ja-opiskelu/ohjeet/plagionti-ja-tekijanoikeudet-opiskelussa>>
- Kaikko, Kirsi 2004. Lastensuojelun avoperhetyön kuntoutumista tukevat elementit. Licensiaattityö. Kuopion yliopisto, Kuopio. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos. Lapsi- ja nuorisososiaalityön ammatillinen licensiaattikoulutus. Hakupäivä 1.6. 2013.
<<http://www.nuortenkeskus.fi/binary/file/-/fid/379>>
- Kettunen, Reetta & Kähäri-Wiik, Kaija & Vuori-Kemilä, Anne & Ihalainen, Jarmo 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4., uudistettu painos. Helsinki: WSOY pro Oy.
- Laki sosiaalihuollon ammattillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: International Methelp Ky. Gummerus kirjapaino Oy.
- Myllärniemi, Annina 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytännönä – jäsennyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris –instituutti. Soc-

- can- ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja. Hakupäivä 1.6..2013.
http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf
- Reijonen, Mikko 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy. PS-kustannus.
- Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja sen soveltaminen. 2. Painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö. Perhetyö avohuollon tukitoimeina. Hakupäivä 31.7.2013.
 <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>>
- Sosiaaliportti 2013. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyöntekijänä toimiminen. Hakupäivä 14.11.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/perhetyontekija/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Vantaa: Tammi. Hansaprint Oy.
- Uusimäki, Mervi 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten julkaisusarja 20. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

9 LIITTEET

Liite 1

Opinnäytetyön haastattelun teemoja / kysymyksiä

1. Lastensuojelun perhetyön määritteleväminen

- Mitä on lastensuojelun perhetyö?
- Kenelle perhetyö on tarkoitettu? (millainen on tyypillinen asiakasperhe?)

2. Perhetyöntekijä lastensuojelun perhetyössä

- Kuka voi olla perhetyöntekijänä?
- Koulutus, mikä sen tulisi olla? Onko sillä merkitystä?
- Millaisia ominaisuuksia / tietoja perhetyöntekijällä olisi hyvä olla?
- Iän ja elämäkokemuksen merkitys?

3. Perhetyön haasteita

- Perhetyön määritteleväminen ja tiedetäänkö perhetyöstä tarpeeksi?
- Henkilöstön määrä, onko riittävä? Muiden resurssien riittävyys?
- Perheiden haastavat elämäntilanteet → miten yhteistyön tekeminen onnistuu perheiden kanssa? Perhetyön resurssit vastata haastaviin elämäntilanteisiin?
- Perheiden intensiivinen tukeminen, onko se mahdollista ja miksi on / ei?
- Lasten huomioiminen (onko työ liian vanhempikeskeistä?)
- Ennakoimattomuus ja suunnittelemattomuus osa perhetyötä, miten, miksi?
- Perhetyön sisällön päivittäinen suunnitteleväminen. Perhetyön sisältö vaihtelee eli se mitä tehdään ja mitä jätetään tekemättä. Millainen rooli työntekijällä on määriteltäessä työnkuvaa? (esim. siivoaminen)
- Dokumentointi ja siihen liittyvät haasteet (esim. ei ole tarpeeksi aikaa sille, vaikka dokumentointi on erittäin tärkeä osa perhetyötä)

4. Haasteita perhetyöntekijän näkökulmasta:

- Työssä kehittyminen / työn kehittäminen
- Yhteistyön tekeminen sosiaalityöntekijöiden ja muiden viranomaistahojen kanssa
- Työssä jaksaminen (miten, minkä avulla sitä voidaan lisätä)?
- Kiire ja rajallinen aika. Mitä vaaditaan, jotta kaikesta selviää?
- Ammatillinen ote perheiden kanssa (läheisyys ja kiintyminen), miten säilytetään ammatillisuus kotikäynneillä?
- Tunteet ja niiden käsitteleminen